

ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (کمیته هماهنگی و نظارت، موضوع مواد (۳۱ تا ۳۴))

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تاریخ انتشار:

۱۴۰۴/۳/۱۱

شماره مسلسل: ۲۰۷۸۱

کد موضوعی: ۲۱۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

عنوان گزارش:

ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (کمیته هماهنگی و نظارت، موضوع مواد (۳۱ تا ۳۴))

نوع گزارش: طرح و لایحه ، نظارتی ، راهبردی ، پیش‌نویس قانونی

نام دفتر:

مطالعات اجتماعی (گروه رفاه و تأمین اجتماعی)

تهیه و تدوین:

مریم آشور (گروه رفاه و تأمین اجتماعی)

مدیر مطالعه:

مونا خورشیدی

اظهار نظر کننده:

محمدباقر امتی (دفتر مطالعات اجتماعی)

ناظران علمی:

هادی افراسیابی، محمدرضا مالکی

ناظر علمی خارج از مرکز:

میرطاهر موسوی (عضو هیئت علمی دانشگاه علوم توانبخشی و سلامت اجتماعی)

اظهار نظر کنندگان خارج از مرکز:

سهیل معینی (مدیرعامل انجمن باور و مدیرعامل شبکه تشکل‌های نابینایان و کم‌بینایان (چاوش))، محمد کمالی (عضو هیئت علمی گروه مدیریت توان‌بخشی دانشگاه ایران)، منصور الله‌وردی‌زاده (مسئول دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون حمایت از حقوق معلولان)، یوسف رضایی (کارشناس دبیرخانه قانون حمایت از حقوق معلولان)، کامران عاروان (مدیرعامل جامعه معلولان کشور)، بهروز مروتی (فعال حقوق افراد دارای معلولیت)، زهره سرابی (رئیس اداره روابط حقوق بشری ستاد حقوق بشر قوه قضائیه)، سهیلا حامد (مدیرکل معاهدات و سازمان‌های بین‌المللی معاونت قوه قضائیه)

ویراستار ادبی:

زهره عطاردی

گرافیک و صفحه‌آرایی:

محمد دهقانی شهبابی

واژه‌های کلیدی:

۱. قانون حمایت از حقوق معلولان

۲. سیاست اجتماعی

۳. حمایت اجتماعی

۴. افراد دارای معلولیت

تاریخ شروع مطالعه: ۱۴۰۳/۰۲/۱۵

فهرست مطالب

۶	چکیده.....
۷	خلاصه مدیریتی.....
۹	۱. مقدمه.....
۱۰	۲. پیشینه.....
۱۳	۳. ارزیابی عملکرد اجرایی فصل دهم (تکالیف نظارتی و اجرایی).....
۲۴	۴. جمع‌بندی و پیشنهادات.....
۲۶	۵. پیوست.....
۳۱	منابع و مأخذ.....

فهرست جداول

۱۰	جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی.....
۱۲	جدول ۲. احکام فصل دهم از قانون حمایت از حقوق معلولان و نگاهت نهادی (تکالیف مالی، نظارتی و اجرایی).....
۱۳	جدول ۳. وضعیت تشکیل جلسات کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان.....
۱۴	جدول ۴. وضعیت شرکت اعضای کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان در جلسات.....
۲۲	جدول ۵. وضعیت تصویب آیین‌نامه‌های مصرح در قانون حمایت از حقوق معلولان.....
۲۳	جدول ۶. برخی از احکام مستلزم تنظیم آیین‌نامه در «قانون حمایت از حقوق معلولان».....
۲۴	جدول ۷. خلاصه عملکرد تکالیف ماده (۳۰) تا (۳۴) قانون حمایت از حقوق معلولان (۱۴۰۲-۱۳۹۷).....
۲۶	جدول ۱ پیوست. وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف عمومی قانون حمایت از حقوق معلولان.....
۲۸	جدول ۲ پیوست. وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف اختصاصی قانون حمایت از حقوق معلولان.....

فهرست شکل‌ها

۱۹	شکل ۱. نمودار وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف عمومی قانون حمایت از حقوق معلولان (سال ۱۴۰۱).....
۲۰	شکل ۲. نمودار وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف اختصاصی قانون حمایت از حقوق معلولان (سال ۱۴۰۱) ..

ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (کمیته هماهنگی و نظارت، موضوع مواد مواد (۳۱ تا ۳۴))

چکیده

و لذا وجه عمومی نظارت بر قانون تحقق نیافته است. افزون بر این موارد، از چهار گزارش مورد انتظار در خصوص عملکرد کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، تاکنون تنها یک گزارش تهیه و به کمیته ناظر بر کنوانسیون ارائه شده است. در ارتباط با این تکلیف دبیرخانه کمیته تاکنون نقش مؤثری در دریافت گزارش دستگاه‌ها و تدوین گزارش‌های مرتبط با کنوانسیون (ماده (۳۲)) ایفا نکرده است. در خصوص آیین‌نامه‌های مورد نیاز نیز، به‌رغم تصویب هر ۵ مورد مصرح در قانون (موضوع ماده (۳۴))، بازه زمانی تصویب به‌طور متوسط بیش از یک سال از موعد مقرر شده در قانون به طول انجامیده است. عدم اجرای مورد انتظار این تکالیف، ایفای نقش نهادهای ناظر از جمله مجلس شورای اسلامی ضروری است.

«قانون حمایت از حقوق معلولان» در ۴ ماده و ۳ تبصره به تعیین سازوکارهای نظارتی و اجرایی مورد نیاز پرداخته است. براساس یافته‌های این گزارش، به‌نظر می‌رسد عملکرد «کمیته» و «دبیرخانه» هماهنگی و نظارت بر قانون، موضوع (ماده (۳۱)) مطابق انتظار نبوده، که بخشی از آن پیامد فقدان شأن نظارتی دبیرخانه و سازمان بهزیستی کشور در سلسله‌مراتب حقوقی دستگاه‌های اجرایی، ناهماهنگی بین بخشی در دستگاه‌های دولتی و ضعف بدنه تخصصی دبیرخانه نظارت بر قانون بوده است. همچنین با وجود گذشت ۷ سال از زمان ابلاغ قانون تاکنون، هیچ گزارشی مرتبط با عملکرد سالیانه این قانون جهت قرائت در صحن مجلس شورای اسلامی و انتشار عمومی نتایج (موضوع تبصره «۳» ماده (۳۱)) از سوی مراجع ذی‌ربط ارجاع داده نشده

بیان / شرح مسئله

قانون حمایت از حقوق معلولان (مصوب ۱۳۹۶) یکی از دو سند اختصاصی سیاستگذاری اجتماعی کشور در حوزه افراد دارای معلولیت به شمار می‌آید. در این سند، حقوق اجتماعی افراد دارای معلولیت در ابعاد مختلف تصریح شده است. گزارش حاضر با هدف ارزیابی تکالیف نظارتی این قانون و احصای چالش‌های مرتبط انجام شده که در ادامه به اهم یافته‌ها و پیشنهادهای اشاره شده است.

نقطه نظرات / یافته‌های کلیدی

■ عملکرد اجرایی ماده (۳۱):

۱. تشکیل ۷ جلسه در فاصله سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۳،
۲. حضور غیرمستمر برخی از اعضای کلیدی در محدود جلسات برگزار شده: ۵۴٪ در سال ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹، ۵۰٪ در سال ۱۴۰۰، ۶۷٪ در سال ۱۴۰۱، ۶۹٪ در سال ۱۴۰۲،
۳. تشکیل دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون با تأخیری حدود ۳۱ ماه ذیل معاونت توان‌بخشی سازمان بهزیستی کشور،
۴. عدم قرائت گزارش عملکرد قانون در صحن علنی مجلس شورای اسلامی و متعاقب آن عدم انتشار نتایج جهت اطلاع عموم.

■ عملکرد اجرایی ماده (۳۲):

۱. مطابق با یافته‌های این گزارش در ارتباط با تکالیف عمومی قانون حمایت از حقوق معلولان (۱۴ حکم)، در سال ۱۳۹۹ تعداد ۳۳ دستگاه، در سال ۱۴۰۰ تعداد ۲۰ دستگاه و در سال ۱۴۰۱ تعداد ۱۸ دستگاه فاقد عملکرد یا پاسخ‌گویی به کمیته نظارت و هماهنگی بر قانون بوده‌اند. در این زمینه و از مجموع ۳۷ دستگاه مکلف، تنها سه وزارتخانه ارتباطات و فناوری اطلاعات، میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و سازمان تأمین اجتماعی اجرای کامل تکالیف مرتبط را گزارش کرده‌اند.
۲. در تکالیف اختصاصی قانون حمایت از حقوق معلولان (۹۵ حکم) در سال ۱۳۹۹ تعداد ۲۲ دستگاه، در سال ۱۴۰۰ تعداد ۲۱ دستگاه،

در سال ۱۴۰۱ تعداد ۹ دستگاه، فاقد عملکرد یا پاسخ‌گویی به کمیته نظارت و هماهنگی بر قانون بوده‌اند.

۳. مرتبط با کنوانسیون حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت به‌رغم گذشت ۱۶ سال تنها یک گزارش مقدماتی در آذرماه ۱۳۹۲ (دسامبر ۲۰۱۲) از عملکرد مرتبط توسط وزارت امور خارجه تنظیم و برای کمیته ناظر بر کنوانسیون ارسال شده است.

■ عملکرد اجرایی ماده (۳۳):

اجرای کامل

■ عملکرد اجرایی ماده (۳۴):

کلیه آیین‌نامه‌های مصرح در قانون با تأخیری بین سیزده تا پانزده ماه به تصویب رسیده است.

پیشنهاد راهکارهای تقنینی، نظارتی یا سیاستی

■ ماده (۳۱):

الف) در دستورکار قرار گرفتن دریافت گزارش عملکرد قانون حمایت از حقوق معلولان (از زمان تصویب) در مجلس شورای اسلامی، ظرف مدت مشخص (سه ماه) و با قید فوریت و قرائت آن در صحن علنی مجلس.

در دستورکار قرار گرفتن ماده (۳۱) قانون حمایت از حقوق معلولان در بسته اصلاحی قانون مورد بحث با تأکید بر موارد زیر:

■ تغییر ترکیب اعضای کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون، معطوف به چابک و کارآمد نمودن آن،

■ اعطای حق رأی به نمایندگان افراد دارای معلولیت و کارشناسان عضو،

■ اصلاح محل تشکیل دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون. حل مسئله ضعف ساختاری و اجرایی دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون. دو سناریو پیشنهادی به ترتیب اولویت بصورت زیر است:

الف) تغییر مرجع تشکیل دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت از سازمان بهزیستی کشور به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

نقاط قوت: ارتقای نقش از طریق استقرار دبیرخانه در نهادی

۲. ایجاد سامانه الکترونیک رصد اجرای قانون حمایت از حقوق معلولان در کلیه دستگاه‌های مکلف جهت تسهیل جمع‌آوری داده‌ها و تجمیع آنها در دبیرخانه قانون،
۳. الزام بنیاد شهید و امور ایثارگران به‌عنوان یکی از دو مرجع ملی تصریح شده در کنوانسیون حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت در تهیه گزارش عملکرد ادواری کنوانسیون.

■ ماده (۳۴):

تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های مرتبط با تبصره «۳» ماده (۵)، ماده (۶)، ماده (۷)، تبصره «۲» ماده (۷)، ماده (۱۵)، ماده (۱۷)، ماده (۲۸)، ماده (۳۱) و ماده (۳۴) و در دستور کار قرار گرفتن احکام مذکور در تدوین بسته اصلاحی قانون به‌فراخور موضوع و ضرب‌الاجل سه‌ماهه.

■ ماده (۳۲):

۱. تدوین چارچوب گزارش عملکرد دستگاه‌ها مبتنی بر شاخص‌های عینی، تفسیرناپذیر و سنجش‌پذیر مستخرج از قانون و تصحیح چارچوب فعلی زیرنظر گروهی از متخصصان دانشگاهی با تأکید بر تجارب بدنه اجرایی درون دستگاه‌ها، تحت هماهنگی و نظارت دبیرخانه قانون.
۲. ایجاد سامانه الکترونیک رصد اجرای قانون حمایت از حقوق معلولان در کلیه دستگاه‌های مکلف جهت تسهیل جمع‌آوری داده‌ها و تجمیع آنها در دبیرخانه قانون،
۳. الزام بنیاد شهید و امور ایثارگران به‌عنوان یکی از دو مرجع ملی تصریح شده در کنوانسیون حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت در تهیه گزارش عملکرد ادواری کنوانسیون.

■ ماده (۳۴):

۱. تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های مرتبط با تبصره «۳» ماده (۵)، ماده (۶)، ماده (۷)، تبصره «۲» ماده (۷)، ماده (۱۵)، ماده (۱۷)، ماده (۲۸)، ماده (۳۱) و ماده (۳۴).

بالادستی که نقش سیاستگذار، ناظر و هماهنگ‌کننده بر حوزه رفاه و تأمین اجتماعی را برعهده دارد، رفع مسئله تضاد منافع سازمان بهزیستی کشور در عهده‌داری هم‌زمان اجرا و نظارت بر تکالیف، امکان ایجاد یک دبیرخانه جامع با واحدهای مشخص در این وزارتخانه که وظیفه پیگیری، هماهنگی و برنامه‌ریزی وظایف شورای عالی رفاه و قانون حمایت از حقوق معلولان را داشته باشد.

نقاط ضعف: انتقال ضعف عملکرد شورای عالی رفاه به دبیرخانه و افزایش احتمال تشریفاتی شدن دبیرخانه که از طریق اهتمام ویژه وزارتخانه مذکور قابل پیگیری است.

ب) حفظ مرجعیت سازمان بهزیستی کشور در تشکیل دبیرخانه (موضوع تبصره «۲» ماده (۳۱) و تقویت ظرفیت تخصصی و اجرایی آن.

نقاط قوت: امکان استفاده سنجیده و تخصصی از ظرفیت کارشناسی سازمان بهزیستی کشور در بدنه اجرایی دبیرخانه،
نقاط ضعف: تداوم تضاد منافع موجود در سازمان بهزیستی کشور به‌عنوان دستگاه اصلی مجری قانون (سهم ۲۴٪ تکالیف) و ارائه دهنده خدمات به جامعه افراد دارای معلولیت.
الزام سازمان بهزیستی کشور به «قانون نحوه تشکیل و فعالیت تشکلهای صنفی- تخصصی» (مصوب ۱۴۰۱) در تشکیل یا تمدید مجوز شبکه‌های ملی افراد دارای معلولیت و رفع تخلفات محتمل صورت گرفته.

تنظیم آیین‌نامه داخلی کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون ناظر بر تعیین دوره زمانی شش‌ماهه برای برگزاری جلسات، نحوه دعوت از اعضا، تنظیم دستورجلسات، اطلاع‌رسانی، نحوه پیگیری مصوبات و تخلفات احتمالی و موارد مشابه.
فراهم نمودن تمهیدات لازم جهت حضور حداکثری اعضا.

■ ماده (۳۲):

۱. تدوین چارچوب گزارش عملکرد دستگاه‌ها مبتنی بر شاخص‌های عینی، تفسیرناپذیر و سنجش‌پذیر مستخرج از قانون و تصحیح چارچوب فعلی زیرنظر گروهی از متخصصان دانشگاهی با تأکید بر تجارب بدنه اجرایی درون دستگاه‌ها.

فصل دهم از «قانون حمایت از حقوق معلولان» با عنوان «برنامه‌ریزی، نظارت و منابع مالی» را می‌توان گرانگه‌گاه اجرایی و نظارتی تکالیف این قانون دانست. این فصل در ماده (۲۹) به نظام آماری به‌عنوان رکن مهم برنامه‌ریزی و سیاست‌گذاری، در ماده (۳۰) به منابع مالی به‌عنوان شرط لازم برای اجرا و تحقق قوانین و تکالیف، در ماده‌های (۳۱) و (۳۲) به سازوکار ارزیابی عملکرد و نظارت بر اجرای قانون و در ماده (۳۴) به سازوکار تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی لازم پرداخته است. نظر بر اهمیت موضوع، سومین گزارش از سلسله گزارش‌های ارزیابی عملکرد قانون حمایت از حقوق معلولان، بررسی عملکرد احکام مرتبط با سطوح نظارتی و اجرایی (موضوع ماده (۳۱ تا ۳۴)) را در دستور کار قرار داده است. به‌منظور انجام این مطالعه، علاوه بر بررسی برخی از مستندات، مجموعه مکاتباتی با دستگاه‌های مرتبط (سازمان بهزیستی کشور، سازمان بازرسی کل کشور و دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون) و مصاحبه‌هایی با مطلعین کلیدی (۶ مصاحبه) انجام و علاوه بر آنها یک جلسه کارشناسی نیز به‌صورت بحث گروهی متمرکز، در مرکز پژوهش‌های مجلس برگزار شد. در پایان مطالعه، نتایج حاصل متکی بر اصول روش تحلیل محتوای کیفی، کدگذاری و تحلیل شد که سرانجام به تدوین گزارش حاضر انجامید.

یافته‌های این گزارش در ۶ بخش شامل: مبانی نظری نظارت، سوابق مطالعاتی، ماتریس احکام موضوعه، ارزیابی عملکرد اجرایی احکام، پیشنهادها و جمع‌بندی ارائه شده است. در بخش ارزیابی، میزان تحقق تکالیف و چالش‌های اجرایی مرتبط ذیل هر ماده به تفکیک مورد بررسی قرار گرفته است.

گفتنی است؛ نتایج ارزیابی ماده (۲۹) قانون در خصوص درج نوع معلولیت در سرشماری‌های عمومی کشور، در گزارش آتی مرکز پژوهش‌های مجلس منتشر خواهد شد. همچنین ناظر بر تکلیف ماده (۳۰) قانون حمایت از حقوق معلولان و تحلیل بودجه این قانون، گزارشی با عنوان «بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۴): تحلیلی بر اعتبارات قانون حمایت از حقوق معلولان» توسط این مرکز در سال ۱۴۰۳ تهیه و انتشار یافته است.

۱-۱. رویکردهای نظارت بر قوانین

نظارت در اجرا، فرایندی چهارمرحله‌ای است؛ که شامل: تعیین استانداردها، اندازه‌گیری عملکردها، مقایسه (عملکردها با استانداردها) و اقدامات اصلاحی، می‌شود. در تعاریف مختلف، نظارت نوعی آگاهی و اطلاع است از فرایند اتخاذ سیاست‌ها و نیز اقدامات در حال انجام و مقایسه ضمنی وضع موجود با وضع مطلوب. بر این مبنا نظارت بسته به اینکه در چه مرحله‌ای از برنامه (تدوین، اجرا، پایان) انجام می‌شود و چه اهدافی را دنبال می‌کند؛ به انواع مختلفی از جمله نظارت «پیشینی» پیش از اجرا، «پسینی» پس از اجرا و «هم‌زمان» طی فرایند اجرا [۱] قابل تقسیم است. از تحلیل محتوای احکام نظارتی در قانون حمایت از حقوق معلولان چنین قابل استنباط است که سازوکار نظارتی طراحی شده در این قانون از نوع «نظارت هم‌زمان» است. این نظارت با هدف ارزیابی مستمر در خصوص میزان تحقق تکالیف، شناسایی تخلفات محتمل، و احصای چالش‌ها و نقاط قوت و ضعف، برنامه‌ریزی می‌شود و به مدیران و سیاستگذاران در ایجاد اصلاحات راهبردی و ایجاد تغییرات در عرصه‌های برنامه‌ریزی، قانونگذاری، سازماندهی و ترمیم نیروی انسانی یاری‌رسان خواهد بود [۲].

۲-۱. سوابق مطالعاتی

اهم مطالعات انجام شده پیرامون موضوع نظارت بر اجرای قانون حمایت از حقوق معلولان را می‌توان در دو سطح مباحث نظری و مباحث اجرایی در نظر گرفت؛ که به‌طور خلاصه در جدول ۱ ارائه شده است. مطابق با گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس [۳] و نتایج حاصل از ارزیابی عملکرد قانون مورد بحث در دو فصل

«خدمات بهداشتی، درمانی و توان‌بخشی» [۴] و «مسکن» [۵] و نیز گزارش بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور ناظر بر اعتبارات قانون حمایت از حقوق معلولان [۶]، به‌نظر می‌رسد توجه بیش‌ازپیش بر بُعد نظارت پیشینی و هم‌زمان در مجلس شورای اسلامی و نیز مشارکت نظام‌مند و سازمان‌یافته شهروندان در سازوکارهای نظارتی مرتبط با قانون حمایت از حقوق معلولان، قابل‌بازنگری و تقویت است.

جدول ۱. تحلیل پیشینه پژوهشی [۷]، [۳]، [۴]، [۵]، [۶]

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر / سازمان / نهاد	توضیحات
۱	ظرفیت‌های اصل هشتم قانون اساسی برای نظارت بر دستگاه‌های حاکم بر یکدیگر	۱۴۰۳	----	فصلنامه پژوهش‌های نوین حقوق اداری	انواع نظارت عبارت است از: نظارت عمومی به‌عنوان یکی از اصول اساسی نظام‌های مردم‌سالار، نظارت تقنینی با هدف انطباق قوانین و مقررات با هنجارهای بالادستی در سلسله‌مراتب قانونگذاری، نظارت مالی به‌منظور بررسی و تطبیق عملیات مالی دولت با قوانین و برنامه‌ها و نظارت اداری با هدف بازبینی مستمر اقدامات صورت گرفته و جمع‌آوری اطلاعات لازم برای کاربست ضمانت
۲	نظارت پارلمانی بر دستگاه‌های اجرایی: ابزارها و رویه‌ها	۱۴۰۲	۱۸۹۶۶	دفتر مطالعات حکمرانی- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	یکی از مهم‌ترین آسیب‌های نظارتی مجلس شورای اسلامی بر دستگاه‌های اجرایی توجه کمتر این نهاد به نظارت پیشینی و تمرکز بر نظارت پسین دانسته شده است. در این مطالعه نویسندگان معتقدند مشارکت نظام‌مند و سازمان‌یافته شهروندان در سازوکارهای نوین نظارت پارلمانی نیز از دیگر موارد کمتر مورد توجه در نظارت قوه مقننه بر دستگاه‌های اجرایی کشور است.
۳	ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (فصل خدمات بهداشتی درمانی و توان‌بخشی)	۱۴۰۳	۱۹۸۸۸	دفتر اجتماعی- مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> عدم پوشش کامل افراد دارای معلولیت ذیل خدمات بیمه سلامت موضوع ماده (۶) (حدود ۷۲٪) و بهره‌مندی ۵۳٪ مشمولان از تکالیف موضوع ماده (۶). سه‌م ۳ درصدی خدمات توان‌بخشی از تکالیف مورد انتظار در ماده (۶) و عدم تعریف بسته‌های توان‌بخشی روانی با وجود تأکید قانون بر آن. اتکای سازوکار اجرایی ماده (۶) به تفاهم‌نامه‌های بین‌بخشی. بهره‌مندی ۱۸٪ از مشمولان موضوع ماده (۷) از حق پرستاری و کفایت ۲۰ درصدی وجوه داده شده از کل هزینه‌های مورد نیاز مشمولان. عدم اجرای تبصره «۲» ماده (۷) به‌دلیل ابهام در متن قانون و وجود تفاسیر متعدد از آن.

ردیف	عنوان گزارش	سال انتشار	شماره مسلسل	نام دفتر / سازمان / نهاد	توضیحات
۴	ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (فصل مسکن)	۱۴۰۳	۲۰۱۸۹	دفتر اجتماعی/ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> عدم تحقق مورد انتظار ماده (۱۷) و اغتشاش آماری در عملکرد این ماده، عدم تخصیص تسهیلات سازندگان و نیز تسهیلات با نرخ سود ۴٪ به افراد دارای معلولیت موضوع ماده (۱۷) به دلیل عدم تخصیص اعتبارات مصوب توسط سازمان برنامه و بودجه کشور به بانک مرکزی و بانک‌های عامل، ابهام موجود در مصادیق «اقدامات حمایتی» موضوع ماده (۱۷) و نبود آیین‌نامه مرتبط، با وجود تمرکز کلیه گزارش‌ها ناظر بر تأمین مسکن خانوارهای دارای دو معلول به بالا آمار دقیقی از تعداد آنها در کشور در اختیار نیست و لذا عملکرد ماده (۱۸) غیرقابل ارزیابی شده است. از زمان ابلاغ قانون تا سال ۱۴۰۲ در مجموع ۴۳،۳۳۹ مورد معافیت از حق انشعاب آب (معادل ۸۳٪ تقاضا)، ۱۱۰،۱۸۷ مورد معافیت از حق انشعاب فاضلاب (معادل ۸۲٪ تقاضا)، ۵۶،۹۴۵ مورد معافیت از حق انشعاب برق (معادل ۸۵٪ تقاضا)، ۴۳،۷۷۱ مورد معافیت از حق انشعاب گاز (معادل ۹۰٪ تقاضا) و ۳۰،۸۴۷ مورد معافیت از پروانه ساختمانی و عوارض شهرداری (معادل ۸۶٪ تقاضا) به افراد دارای معلولیت متقاضی این معافیت‌ها اعطا شده است. ماده (۱۹) به دلیل سهم کوچک هزینه‌های انشعابات در سبد مسکن خانوار این ماده تغییر چندانی در پرداخت‌پذیر کردن مسکن برای افراد دارای معلولیت نداشته است.
۵	بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۴): تحلیلی بر اعتبارات قانون حمایت از حقوق معلولان	۱۴۰۳	۲۰۵۵۰	دفتر اجتماعی/ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی	<ul style="list-style-type: none"> مطابق با اصل (۳۰) قانون حمایت از حقوق معلولان سازمان برنامه و بودجه کشور به‌منظور شفاف‌سازی، ملزم به ایجاد ردیف اعتباری متناسب با فصول قانون ذیل فصل رفاه اجتماعی است. این ردیف به شماره (۱۳۱۵۱۰) از سال ۱۳۹۸ ذیل اعتبارات سازمان بهزیستی کشور ایجاد شده، اما تناسب مورد انتظار با فصول قانون مورد بحث را ندارد. بررسی برنامه‌های اجرا شده طی سال‌های ۱۳۹۸ تا ۱۴۰۰ گویای این مطلب است که از مجموع ۱۴ برنامه منظور شده در قوانین بودجه سالیانه، صرفاً تکالیف ۷ ماده یعنی: ماده‌های (۶)، (۷)، (۹)، (۱۱)، تبصره «۲» ماده‌های (۱۲)، (۱۳) و (۲۷) در این برنامه‌ها دیده شده و سایر احکام بودجه‌محور قانون حمایت از حقوق معلولان تاکنون در قوانین بودجه سنواتی در نظر گرفته نشده یا واجد ابهام است.

۲-۲. احکام فصل دهم از قانون حمایت از حقوق معلولان (تکالیف نظارتی و اجرایی)

احکام بررسی شده در این گزارش با تفکیک نوع تکالیف دستگاه‌ها (عمومی و اختصاصی) در جدول ۲ ارائه شده است. در این جدول منظور از تکالیف عمومی، آن دسته از وظایفی است که مشترک بین تمام دستگاه‌های اجرایی است و تکالیف اختصاصی به وظایف ویژه هر دستگاه اطلاق می‌شود.

جدول ۲. احکام فصل دهم از قانون حمایت از حقوق معلولان و نگاهت نهادی (تکالیف مالی، نظارتی و اجرایی) [۸]

دستگاه		متن	شماره حکم
تکلیف عمومی	تکلیف اختصاصی		
ندارد	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و سازمان بهزیستی کشور	در راستای تحقق مفاد این قانون و با هدف نهایی اعمال نظارت عالی بر حسن اجرای کلیه قوانین معطوف به افراد دارای معلولیت یا اثرگذار بر زندگی آنان، کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون در زیرمجموعه شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی با ترکیب زیر تشکیل می‌شود: ۱. معاون اول رئیس‌جمهور (رئیس کمیته)، ۲. وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی (دبیر کمیته)، ۳. رئیس سازمان، ۴. وزیر راه و شهرسازی، ۵. وزیر آموزش و پرورش، ۶. وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، ۷. وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۸. وزیر صنعت، معدن و تجارت، ۹. وزیر کشور، ۱۰. وزیر ورزش و جوانان، ۱۱. رئیس سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، ۱۲. رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۳. رئیس سازمان اداری و استخدامی کشور، ۱۴. نماینده تام‌الاختیار رئیس قوه قضائیه، ۱۵. رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران، ۱۶. رؤسای کمیسیون‌های بهداشت و درمان و اجتماعی مجلس شورای اسلامی و سایر رؤسای کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی برحسب موضوع (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی)، ۱۷. پنج نفر از نمایندگان افراد دارای معلولیت کشور به انتخاب شبکه‌های ملی تشکل‌های مردم‌نهاد برحسب گروه‌های اصلی افراد دارای معلولیت کشور (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی)، ۱۸. سه نفر از کارشناسان برجسته امور افراد دارای معلولیت کشور با معرفی وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی)، ۱۹. نماینده انجمن‌های صنفی مراکز غیردولتی توان‌بخشی (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی).	ماده (۳۱)
ندارد	حسب مورد	سایر وزرا و مسئولان مدعو متناسب با موضوع کار کمیته حسب مورد در این کمیته شرکت می‌نمایند.	تبصره «۱» ماده (۳۱)
ندارد	سازمان بهزیستی کشور	دبیرخانه این کمیته در سازمان تشکیل خواهد شد.	تبصره «۲» ماده ۳۱
ندارد	کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون	این کمیته مکلف است هر سال، گزارش اقدامات انجام شده در راستای این قانون را دریافت، بررسی و پس از تأیید در شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی ارسال نماید. کمیسیون‌های اجتماعی، بهداشت و درمان و قضایی و حقوقی مکلفند ظرف مدت یک ماه پس از بررسی گزارش و صحت آن، خلاصه گزارش را در صحن علنی مجلس قرائت و نتایج آن را جهت اطلاع عموم منتشر کنند.	تبصره «۳» ماده (۳۱)
تمامی دستگاه‌های مشمول ^۱	تمامی دستگاه‌های مشمول	دستگاه‌های مشمول باید هر سال گزارش اقدامات انجام شده خود را درخصوص اجرای این قانون و قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت مصوب ۱۳۸۷/۹/۱۳ به کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون ارسال نمایند.	ماده (۳۲)
ندارد	هیئت وزیران	قانون جامع حمایت از حقوق معلولان مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۶ از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون نسخ می‌شود.	ماده (۳۳)
ندارد	حسب مورد	آیین‌نامه‌های مورد نیاز این قانون ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ آن به استثنای موارد مصرح در این قانون، توسط وزارت، سازمان و مراجع مرتبط تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.	ماده (۳۴)
ندارد	هیئت وزیران	مادامی که آیین‌نامه‌های این قانون به تصویب نرسیده است، آیین‌نامه‌های قانون جامع حمایت از حقوق معلولان در صورت عدم مغایرت با این قانون به قوت خود باقی است.	تبصره ماده (۳۴)

۱. کلیه وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و مؤسسات و شرکت‌های دولتی و نهادهای عمومی و انقلابی.

۳. ارزیابی عملکرد اجرایی فصل دهم (تکالیف نظارتی و اجرایی)

۳-۱. میزان تحقق اهداف ماده (۳۱) و تبصره «۱» این ماده

ماده (۳۱): در راستای تحقق مفاد این قانون و با هدف نهایی اعمال نظارت عالی بر حسن اجرای کلیه قوانین معطوف به افراد دارای معلولیت یا اثرگذار بر زندگی آنان، کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون در زیرمجموعه شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی با ترکیب زیر تشکیل می‌شود: ۱. معاون اول رئیس‌جمهور (رئیس کمیته)، ۲. وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی (دبیر کمیته)، ۳. رئیس سازمان، ۴. وزیر راه و شهرسازی، ۵. وزیر آموزش و پرورش، ۶. وزیر علوم، تحقیقات و فناوری، ۷. وزیر بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، ۸. وزیر صنعت، معدن و تجارت، ۹. وزیر کشور، ۱۰. وزیر ورزش و جوانان، ۱۱. رئیس سازمان صدا و سیما، جمهوری اسلامی ایران، ۱۲. رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور، ۱۳. رئیس سازمان اداری و استخدامی کشور، ۱۴. نماینده تام‌الاختیار رئیس قوه قضائیه، ۱۵. رئیس بنیاد شهید و امور ایثارگران، ۱۶. رؤسای کمیسیون‌های بهداشت و درمان و اجتماعی مجلس شورای اسلامی و سایر رؤسای کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی برحسب موضوع (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی)، ۱۷. پنج نفر از نمایندگان افراد دارای معلولیت کشور به انتخاب شبکه‌های ملی تشکل‌های مردم‌نهاد برحسب گروه‌های اصلی افراد دارای معلولیت کشور (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی)، ۱۸. سه نفر از کارشناسان برجسته امور افراد دارای معلولیت کشور با معرفی وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی)، ۱۹. نماینده انجمن‌های صنفی مراکز غیردولتی توان‌بخشی (به‌عنوان ناظر و بدون حق رأی).

تبصره «۱»: سایر وزرا و مسئولان مدعو متناسب با موضوع کار کمیته حسب مورد در این کمیته شرکت می‌نمایند.

«مشارکت اعضا» مورد بررسی قرار گرفته است.

الف) تشکیل جلسات

کمیته مذکور از زمان تشکیل تاکنون ۷ جلسه (به‌طور متوسط سالیانه یک جلسه) در سطح شورای عالی رفاه برگزار کرده است؛ که از این تعداد ۲ جلسه در دولت دوازدهم، ۴ جلسه در دولت سیزدهم و ۱ جلسه در دولت چهاردهم تشکیل شده و مشروح آن در جدول ۳ ارائه شده است. علاوه بر جلسات اصلی کمیته، ۱۰ جلسه در قالب کارگروه و با دعوت از تعداد محدودی از دستگاه‌ها در حوزه معاونت فرهنگی و اجتماعی معاون اول دولت سیزدهم برگزار شده و طی آنها عملکرد دستگاه‌ها به‌طور خاص مورد بررسی قرار گرفته است [۹].

بهموجب «قانون حمایت از حقوق معلولان» کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون با دو کارویژه هماهنگی بین‌بخشی و نظارت بر اجرای احکام، ذیل شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی کشور قرار دارد. تشکیل این کمیته برای اولین بار، یک سال پس از ابلاغ قانون، در جلسه مورخ ۱۳۹۷/۱۲/۱۹ شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی طرح و تصویب شد [۹] و اولین جلسه آن، با تأخیری حدود ۱۷ ماه در تاریخ ۱۳۹۸/۷/۱، به ریاست معاون اول رئیس‌جمهور و دبیری وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی برگزار شد [۹].

تأخیر در تشکیل این کمیته مانع اجرایی مهمی در عملکرد نظارتی این قانون به‌شمار می‌آید. در ادامه و به‌منظور ارزیابی دقیق‌تر عملکرد این ماده دو شاخص «تشکیل جلسات» و

جدول ۳. وضعیت تشکیل جلسات کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان [۹]

شماره جلسه	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷
تاریخ برگزاری	۱۳۹۸/۷/۱	۱۳۹۹/۹/۱۷	۱۴۰۰/۱۰/۴	۱۴۰۱/۳/۲۱	۱۴۰۲/۱/۲۹	۱۴۰۲/۹/۱۴	۱۴۰۳/۹/۱۴

ب) مشارکت اعضا در جلسات

مستندات موجود [۱۰] نشان می‌دهد که حضور برخی از اعضای کلیدی در جلسات کمیته به صورت مستمر نبوده و به‌طور کلی جلسات این کمیته در سال‌های ۱۳۹۸ و ۱۳۹۹ با حضور ۵۴٪ اعضا، در سال ۱۴۰۰ با ۵۰٪ در سال ۱۴۰۱ با ۶۷٪ و در سال ۱۴۰۲ به‌طور میانگین با ۶۹٪ اعضا تشکیل شده است.^۱ در جدول ۴ وضعیت شرکت در جلسات کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون، گزارش شده است.

مطابق با ماده (۳۱) این قانون، اعضای کمیته شامل ۲۶ نفر با ترکیب معاون اول رئیس‌جمهور، ۸ وزیر، ۵ رئیس سازمان کشوری، ۲ رئیس کمیسیون مجلس شورای اسلامی، نماینده قوه قضائیه، ۶ نماینده شبکه‌های ملی افراد دارای معلولیت و انجمن‌های صنفی و مراکز غیردولتی و ۳ کارشناس حوزه افراد دارای معلولیت است که در جلسات مختلف و حسب مورد، ممکن است بیش از این شود.

جدول ۴. وضعیت شرکت اعضای کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان در جلسات [۱۰]

جلسه ۶	جلسه ۵	جلسه ۴	جلسه ۳	جلسه ۲	جلسه ۱	اعضای ثابت کمیته
✓	✓	✓	✓	✓	✓	معاون اول رئیس‌جمهور
✓	✓	✓	✓	✓	✓	تعاون، کار و رفاه اجتماعی
✓	✓	ع.ح.	ع.ح.	✓	ع.ح. ^۱	راه و شهرسازی
✓	ع.ح.	✓	✓	✓	ع.ح.	آموزش و پرورش
ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	✓	ع.ح.	ع.ح.	علوم، تحقیقات و فناوری
ع.ح.	ع.ح.	✓	✓	ع.ح.	ع.ح.	بهداشت، درمان و آموزش پزشکی
✓	ع.ح.	ع.ح.	✓	ع.ح.	ع.ح.	صنعت، معدن و تجارت
ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	✓	ع.ح.	ع.ح.	کشور
ع.ح.	✓	✓	ع.ح.	ع.ح.	✓	ورزش و جوانان
✓	✓	✓	✓	✓	✓	بهبودی
✓	ع.ح.	✓	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران
✓	✓	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	✓	برنامه و بودجه کشور
✓	✓	✓	✓	✓	✓	اداری و استخدامی کشور
✓	✓	✓	✓	ع.ح.	✓	بنیاد شهید و امور ایثارگران
✓	✓	✓	✓	✓	✓	اجتماعی
✓	✓	✓	✓	✓	✓	بهداشت و درمان
✓	✓	✓	✓	✓	✓	نماینده قوه قضائیه
✓	✓	✓	ع.ح.	ع.ح.	✓	نایب‌نایان
✓	✓	✓	ع.ح.	✓	✓	ناشنواییان
✓	✓	✓	ع.ح.	✓	ع.ح.	جسمی- حرکتی
ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	اعصاب و روان
ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	ع.ح.	کم‌توانان ذهنی
ع.ح.	ع.ح.	✓	ع.ح.	✓	✓	انجمن‌های صنفی مراکز غیردولتی
۲ نفر	۳ نفر	۲ نفر	۰	۲ نفر	۱ نفر	کارشناسان برجسته امور افراد دارای معلولیت کشور (۳ نفر)
۶۹٪	۶۹٪	۶۵٪	۵۰٪	۵۴٪	۵۴٪	درصد حضور اعضای اصلی کمیته

۱. اطلاعاتی در خصوص جلسه هفتم این کمیته در اختیار مرکز پژوهش‌های مجلس قرار نگرفته است.
۲. ع.ح.: عدم حضور.

اجتماعی: شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی به‌عنوان یکی از ارکان چهارگانه نظام جامع تأمین اجتماعی به‌موجب ماده (۱۳) قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی [۱۱] تشکیل شده و وظیفه هماهنگی سیاست‌های اجتماعی در حوزه‌های مختلف را برعهده دارد. با این حال، تجربه سالیان گذشته نشان می‌دهد که این شورا به‌رغم اهمیت نقش و مأموریت خود، دچار انفعال بوده و کارکرد مؤثری نداشته است. در بیان علل این ناکارآمدی برخی رجحان اهداف معین در افق کوتاه‌مدت برای وزیر عضو، واپس رانده شدن مأموریت رفاهی وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی ذیل سایه مأموریت اشتغال پس از ادغام سه وزارتخانه رفاه و تأمین اجتماعی، وزارت کار و امور اجتماعی و وزارت تعاون در سال ۱۳۹۰ و نیز عدم تدقیق مأموریت‌های این شورا را از جمله دلایل اصلی برشمرده‌اند [۱۲]. تحت این شرایط تشکیل کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان ذیل شورای عالی رفاه زمانی کارآمد خواهد بود که اهتمامی جدی مبنی بر رفع نقایص این شورا در وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی به‌وجود آمده و استمرار یابد.

۲. تشریفات شدن کمیته: در این کمیته حضور غیرمستمر برخی از وزرا و مدیران کلیدی دستگاه‌ها که خود تابعی است از تداخل جلسات و تعدد شوراهای عالی کشور و نیز عدم اشراف برخی از اعضا بر قوانین حوزه افراد دارای معلولیت و گاه حتی بی‌اطلاعی آنان از عملکرد دستگاه متبوع در خصوص قوانین این حوزه، به چالش‌های اجرایی انجامیده که از مظاهر آن تشکیل با فاصله و غیرمؤثر جلسات است. این رویه موجب سلب اراده از سطوح میانی نظارتی و فربه‌تر شدن دیوان‌سالاری شده است؛ امری که به ماهیت کمیته به‌عنوان رکن نظارتی قانون جنبه تشریفات بخشیده است.

۳. سازوکار غیرمشارکتی کمیته در تصمیم‌گیری‌ها: از نقاط ضعف حقوقی این ماده، حضور بدون حق رأی فعالان مدنی و کارشناسان متخصص در تصمیم‌گیری‌هاست که مانع از عاملیت مؤثر کارشناسان و نمایندگان مدنی افراد دارای

مطابق با جدول ۴ تاکنون از میان وزرا کمترین حضور در جلسات را وزیر کشور و علوم (۱ از ۶ جلسه) و از میان رؤسای سازمان‌ها، سازمان صدا و سیما (۲ از ۶ جلسه) و سازمان برنامه و بودجه (۳ از ۶ جلسه) داشته‌اند.^۲

همچنین از نمایندگان شبکه‌های ملی افراد دارای معلولیت، گروه‌های دارای معلولیت اعصاب و روان و کم‌توانان ذهنی تاکنون نماینده‌ای در جلسات نداشته‌اند که علت آن عدم تشکیل شبکه‌های ملی مرتبط است.

افزون بر این موارد، در برخی از جلسات به‌دلیل عدم تناسب ظرفیت محل برگزاری جلسات با تعداد اعضا، از تعدادی از نمایندگان فاقد رأی (از جمله کارشناسان امور افراد دارای معلولیت) دعوت به عمل نیامده است.

تاکنون رؤسای کمیسیون‌های بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و کمیسیون اجتماعی مجلس شورای اسلامی، رئیس سازمان اداری و استخدامی، نماینده قوه قضائیه، وزیر تعاون، کار و رفاه اجتماعی و رئیس سازمان بهزیستی کشور در همه جلسات حاضر بوده‌اند.

۲-۳. چالش‌های اجرایی ماده (۳۱) و تبصره «۱» این ماده
تجربه تصویب و اجرای «قانون جامع حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت» (مصوب ۱۳۸۳) حاکی از عدم نظارت بر حسن اجرای تکالیف مرتبط با آن بوده است. لذا در اصلاح این قانون، موضوعاتی مانند ایجاد کمیته نظارت بر قانون مطرح شد که سرانجام منجر به تصویب احکام نظارتی مندرج در «قانون حمایت از حقوق معلولان» (مصوب ۱۳۹۶) شد. با این وجود به‌نظر می‌رسد که به‌رغم تعیین چنین سازوکاری، قانون جدید همچنان فاقد عملکرد نظارتی مطلوب است. در ادامه برخی از مهم‌ترین چالش‌های اجرایی مرتبط با این مسئله در دو سطح ساختاری و رویه‌های اجرایی بررسی شده است:

الف) چالش‌های ساختاری

۱. نقش انفعالی و ضعف عملکرد شورای عالی رفاه و تأمین

۱. مطابق با پیوست (۱) وزارت کشور دارای ۴ تکلیف اختصاصی، وزارت علوم دارای ۱ تکلیف اختصاصی، سازمان صدا و سیما دارای ۳ تکلیف اختصاصی و سازمان برنامه و بودجه دارای ۱۴ تکلیف اختصاصی در قانون حمایت از حقوق معلولان است.
۲. اطلاعات حاضران در جلسه هفتم کمیته تا زمان تنظیم این گزارش در اختیار مرکز پژوهش‌های مجلس قرار نگرفت.

معلولیت شده است.

۴. تضاد منافع سازمان بهزیستی کشور در تشکیل شبکه‌های ملی افراد دارای معلولیت: در بدو تشکیل کمیته هماهنگی و نظارت، به‌رغم فعالیت دو شبکه ملی نابینایی و ناشنوایی تحت مجوز وزارت کشور، سازمان بهزیستی کشور اعمال نظرهایی در ایجاد شبکه‌های ملی جدید به‌منظور عضویت در کمیته داشته است. به‌طور مثال، این سازمان تشکیل شبکه‌های یاد شده را، موکول به کسب مجوز فعالیت از سوی سازمان بهزیستی کرده است. این اقدام در حالی صورت گرفته که مطابق با ماده (۶) «آیین‌نامه تشکل‌های مردم‌نهاد» (مصوب ۱۳۹۵) وزارت کشور مرجع اصلی سیاستگذاری و توسعه این دسته از نهادها در سطح ملی تعیین شده است [۱۳]. همچنین مطابق با ماده (۲) «قانون نحوه تشکیل و فعالیت تشکل‌های صنفی- تخصصی» (مصوب ۱۴۰۱) صدور مجوز اولیه، پروانه فعالیت و نظارت بر فعالیت تشکل‌های ملی در کارگروه کشوری با دبیری معاونت هماهنگی امور اقتصادی و توسعه منطقه‌ای وزارت کشور انجام می‌شود و دبیرخانه آن نیز مطابق با تبصره «۴» ماده مذکور در همین وزارتخانه مستقر است [۱۴]. با توجه به نقش نظارتی و مطالبه‌گری شبکه‌ها، سپردن اختیار صدور، تمدید و ابطال مجوز آنها به سازمان بهزیستی کشور ازجمله مصادیق تضاد منافع به‌شمار می‌آید که پیامد آن خواه‌ناخواه می‌تواند متوجه عملکرد کمیته مورد بحث شده باشد. ضمن اینکه این اقدام به‌نحوی آشکار منجر به ایجاد شبکه‌های ملی موازی (شبکه‌های دارای مجوز فعالیت از وزارت کشور و شبکه‌های دارای مجوز فعالیت از سازمان بهزیستی کشور) و کاسته شدن از سرمایه اجتماعی شبکه‌های تحت مجوز سازمان بهزیستی، در میان طیفی از فعالان مدنی و تضعیف شأن نمایندگی آنان در کمیته و به‌رغم برخی از تلاش‌های مثبت نمایندگان شده است.

ب) رویه‌های اجرایی

۱. عدم تنظیم آیین‌نامه داخلی کمیته: چنانچه در بخش ارزیابی به آن اشاره شد حضور غیرمستمر اعضای کلیدی ازجمله چالش‌های اجرایی کمیته است که بخشی از

آن تابعی از برگزاری غیر زمان‌بندی شده جلسات و تأخیر در اطلاع‌رسانی نیز است. نداشتن برنامه زمان‌بندی منظم، علاوه بر حضور غیرمستمر اعضا، موجب ارائه گزارش‌های غیرکارشناسی، تنظیم شتاب‌زده دستور جلسات، غفلت از اولویت‌های تصمیم‌گیری، شفاف نبودن نظام پیگیری مصوبات و تخلفات مرتبط و بی‌اثر شدن تصمیمات در بلندمدت شده است. همچنین مدیریت نامناسب در تعیین زمان برگزاری جلسات و تخصیص قابل‌توجه فرصت جلسات به مباحث خارج از بحث، از دیگر پیامدهایی است که مطابق انتظار باید تاکنون از طریق تنظیم آیین‌نامه داخلی سامان یافته باشد؛ درحالی‌که این آیین‌نامه تاکنون تنظیم نشده است.

۲. دعوت‌گزینشی از اعضا به‌دلیل محدودیت فضا: مطابق با ماده (۳۱)، نهاد مرجع کمیته باید شرایط حضور کلیه اعضا را جهت شرکت در جلسات فراهم آورد. به‌رغم این موضوع، ارزیابی انجام گرفته نشان می‌دهد که در برخی از دوره‌ها دعوت از همه اعضا (ازجمله کارشناسان عضو) به‌منظور حضور در جلسات، با استدلال ظرفیت محدود محل برگزاری انجام نشده است؛ که تخلف از قانون به‌شمار می‌آید.

۳. حضور نیافتن برخی از نمایندگان گروه‌های دارای معلولیت در جلسات: به‌دلیل تشکیل نشدن شبکه‌های ملی افراد دارای معلولیت «اعصاب و روان» و «کم‌توانان ذهنی» تاکنون این گروه‌ها در جلسات کمیته نماینده‌ای نداشته‌اند.

۴. ابهام در تحقق مصوبات کمیته: شاخص‌های «برگزاری جلسات» یا «تعداد مصوبات»، به‌تنهایی نمی‌توانند معیارهای ارزیابی مناسبی جهت بررسی تکالیف نظارتی قانون در نظر گرفته شوند و باید در کنار شاخص‌های دیگری همچون «میزان تحقق مصوبات» تحلیل شوند. بنابر گزارش سازمان بازرسی کشور [۱۵] بیشتر مصوبات تحقق‌یافته کمیته مرتبط با تهیه و تدوین دستورالعمل، آیین‌نامه‌های اجرایی، انجام مکاتبات، یا صدور بخشنامه‌ها بوده و مصوبات با جنبه مالی و نیازمند تأمین اعتبار، تحقق مطلوبی نداشته‌اند [۹] [۱۵]. گفتنی است؛ تاکنون گزارش دقیقی از عملکرد مصوبات این کمیته در دبیرخانه قانون، تنظیم و ارائه نشده است.

۳-۳. میزان تحقق اهداف تبصره «۲» ماده (۳۱)

تبصره «۲»: دبیرخانه این کمیته در سازمان تشکیل خواهد شد.

از اقتدار و نفوذ لازم برای نهاد عملیاتی مورد بحث بکاهد، آن را هم‌عرض بسیاری دیگر از دستگاه‌های اجرایی قرار داده که در این حوزه دارای مسئولیت هستند؛ براین اساس منطقی‌تر آن است که به‌لحاظ ساختاری نهادی بالادستی و واجد نقش سیاستگذار، ناظر و هماهنگ‌کننده بر حوزه رفاه و تأمین اجتماعی متولی اداره این دبیرخانه باشد؛ ضمن اینکه به‌لحاظ اجرایی انتظار می‌رود نقاط ضعف پیشین این نهاد بالادست در ایفای مؤثر نقش، بازشناسی و اصلاح گردد.

۳-۴. میزان تحقق اهداف تبصره «۳» ماده (۳۱)

دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون با تأخیری حدود ۳۱ ماه پس از ابلاغ قانون و بیش از یک سال پس از تشکیل کمیته هماهنگی و نظارت، ذیل معاونت توان‌بخشی سازمان بهزیستی کشور تشکیل شده و از بدو تأسیس تا سال ۱۴۰۳ با ۳ نیروی کارشناس، بدون در نظر گرفتن ردیف شغلی اختصاصی فعالیت کرده است که نشان از ظرفیت‌های ساختاری محدود نهاد مجری دارد. در رابطه با جای‌گذاری و محل استقرار دبیرخانه، نقدهایی مطرح است که از جمله می‌توان به استقرار یک نهاد ناظر و هماهنگ‌کننده در درون یک ساختار اجرایی و عملیاتی آن اشاره کرد. لذا این امر علاوه‌بر اینکه توانسته

تبصره «۳»: این کمیته مکلف است هر سال، گزارش اقدامات انجام شده در راستای این قانون را دریافت، بررسی و پس از تأیید در شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی از طریق دولت به مجلس شورای اسلامی ارسال نماید. کمیسیون‌های اجتماعی، بهداشت و درمان و قضایی و حقوقی مکلفند ظرف مدت یک ماه پس از بررسی گزارش و صحت آن، خلاصه گزارش را در صحن علنی مجلس قرائت و نتایج آن را جهت اطلاع عموم منتشر کنند.

عملکرد آن در صحن علنی مجلس شورای اسلامی قرائت نشده و متعاقب آن محتوایی جهت اطلاع عموم انتشار نیافته است. این مسئله را می‌توان از مصادیق ترک فعل تمامی دستگاه‌های مکلف در این ماده دانست.

۳-۵. چالش‌های اجرایی تبصره‌های «۲» و «۳» ماده (۳۱)

چالش‌های اجرایی مرتبط با دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون در دو بخش ساختاری و رویه‌های اجرایی آورده شده است:

الف) چالش‌های ساختاری

۱. فقدان شأن نظارتی دبیرخانه قانون ذیل ساختار اجرایی دولت: قرار گرفتن دبیرخانه هماهنگی و نظارت ذیل سازمان بهزیستی کشور به‌عنوان زیرمجموعه یکی از وزارتخانه‌های

نظارت عمومی یکی از جنبه‌های مهم نظارت بر اجرای قوانین است که در تبصره «۳» ماده (۳۱) تصریح شده است. از این منظر، حق بر «داشتن اطلاعات» و آگاهی عمومی از نحوه عملکرد قوانین، اهمی مهم برای تحقق قوانین و ارتقای عملکرد دستگاه‌های مجری به‌شمار می‌آید. از همین‌رو، در قانون مورد بحث، قرائت گزارش سالیانه اقدامات صورت گرفته در راستای قانون حمایت از حقوق معلولان در صحن علنی مجلس شورای اسلامی و انتشار عمومی نتایج جهت اطلاع عموم مورد تأکید قرار گرفته است. مطابق با این ماده، مسئولیت تهیه گزارش‌ها به کمیته هماهنگی و نظارت و مسئولیت بررسی و ارسال آن برای مجلس شورای اسلامی، به شورای عالی رفاه و تأمین اجتماعی (از طریق دولت) واگذار شده است.

ارزیابی صورت گرفته در این زمینه حاکی از آن است که به‌رغم گذشت ۷ سال از ابلاغ قانون تاکنون، هیچ گزارشی از

بهبودی کشور اهتمام قابل توجهی بر شناسایی چالش‌ها و بهبود عملکرد دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان نداشته است.

ب) رویه‌های اجرایی

۱. تمرکز دبیرخانه بر وظیفه نظارتی و غفلت از وظیفه هماهنگی بین‌بخشی به‌عنوان شرط تحقق نظارت همه‌جانبه،
۲. تخصیص نیافتن نیروی کارشناسی مورد نیاز دبیرخانه از سوی سازمان بهزیستی کشور،
۳. ضعف دبیرخانه در طرح و تنظیم دستورجلسات تخصصی و متناسب با تکالیف قانون جهت ارائه در کمیته هماهنگی و نظارت،
۴. ضعف دبیرخانه در مطالبه‌گری و اثرگذاری مورد انتظار بر تصمیمات کمیته هماهنگی و نظارت،
۵. تقلیل وظیفه نظارتی دبیرخانه به دریافت گزارش عملکرد دستگاه‌ها و عدم راستی‌آزمایی گزارش‌های واصله،
۶. عدم اهتمام لازم و انجام اقدامات مؤثر جهت پیگیری تخلفات دستگاه‌ها از قانون و مصوبات کمیته،
۷. ضعف دبیرخانه در استفاده از ظرفیت نهادهای مدنی به‌منظور مسئله‌یابی، دیده‌بانی و نظارت بر اجرای قانون.

کشور، در اجرا سبب خدشه بر هویت نظارتی دبیرخانه و ضعف در گزارش‌گیری‌های مؤثر از وزارتخانه‌ها و نهادهای حاکمیتی شده است. این مسئله سبب شده تا دبیرخانه فاقد ابزارهای نظارتی کارآمد در رابطه با نحوه اجرای قانون در وزارتخانه‌ها، سازمان‌ها و دستگاه‌های اجرایی ذی‌ربط و نیز پیگیری مصوبات کمیته هماهنگی و نظارت باشد. عدم پاسخ‌گویی به مکاتبات، عدم حضور در جلسات، تعویق در برگزاری جلسات مشترک بین‌بخشی از مصادیق این مسئله است.

۲. تضاد منافع سازمان بهزیستی کشور در اجرای تکالیف نظارتی مرتبط با قانون: از آنجاکه مطابق با تبصره «۲» ماده (۳۱) «قانون حمایت از حقوق معلولان» دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون ذیل سازمان بهزیستی کشور تشکیل شده است و با توجه به اینکه در حدود یک‌چهارم (۲۴٪) از تکالیف اختصاصی «قانون حمایت از حقوق معلولان» به سازمان بهزیستی به‌عنوان مرجع رسمی افراد دارای معلولیت در کشور سپرده شده است؛^۱ تعیین نهاد نظارتی مرتبط ذیل سازمان خدمت‌رسان، مانع از استقلال آن و مصداق تضاد منافع آشکار است که می‌تواند از دقت، صراحت و پیگیری‌های مورد انتظار قانونگذار بکاهد. به‌نظر می‌رسد این چالش تاکنون در ضعف عملکرد نظارتی دبیرخانه دخیل بوده است؛ ضمن اینکه مستندات بیانگر آن است که در ادوار مختلف، سازمان

۳-۶. میزان تحقق اهداف ماده (۳۲)

ماده (۳۲): دستگاه‌های مشمول باید هر سال گزارش اقدامات انجام شده خود را در خصوص اجرای این قانون و قانون تصویب کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت مصوب ۱۳۸۷/۹/۱۳ به کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای این قانون ارسال نمایند.

«قانون حمایت از حقوق معلولان» در مجموع دارای ۱۰۹ حکم است که از حیث نهادهای درگیر به دو دسته تکالیف عمومی (۱۴ حکم) و تکالیف اختصاصی (۹۵ حکم) قابل تقسیم‌بندی است. مرتبط با تکالیف عمومی، ۳۷ دستگاه و در رابطه با تکالیف اختصاصی در مجموع ۲۷ دستگاه دارای تکالیف مشخص هستند که مشروح آن در پیوست‌های (۱) و (۲) گزارش شده است. بررسی نهادهای مکلف نشان می‌دهد

ارائه گزارش سالیانه دستگاه‌های اجرایی گامی مهم در راستای ارزیابی مستمر قوانین است. تهیه این گزارش‌ها در ماده (۳۲)، هم‌زمان در خصوص عملکرد «قانون حمایت از حقوق معلولان» و «کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت» مورد تأکید قرار گرفته است. لذا در این بخش از گزارش، عملکرد این ماده به تفکیک هر قانون ارائه شده است:

الف) قانون حمایت از حقوق معلولان

۱. مشروح تکالیف عمومی و اختصاصی کلیه دستگاه‌های مکلف در قانون حمایت از حقوق معلولان در پیوست (۱) و ارزیابی ماده (۳۲) در همین گزارش آمده است.

لذا براساس داده‌های موجود، وزارت آموزش و پرورش، وزارت اطلاعات، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح، وزارت راه و شهرسازی، وزارت صنعت، معدن و تجارت، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت کشور، وزارت ورزش و جوانان، سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور، سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور، سازمان برنامه و بودجه، بنیاد شهید و امور ایثارگران، سازمان تبلیغات اسلامی، سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور، سازمان صدا و سیما، قوه قضائیه و سازمان وظیفه عمومی، در سال ۱۴۰۱ عدم اجرای تکالیف یا عدم پاسخ‌گویی به کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون را داشته‌اند و از مجموع ۳۷ دستگاه مکلف تنها سه وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات، وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و سازمان تأمین اجتماعی اجرای کامل تکالیف مرتبط را گزارش کرده‌اند. از بین دستگاه‌ها، سه وزارت اقتصاد و دارایی، جهاد کشاورزی و نفت، قوه قضائیه، سازمان ملی استاندارد ایران و سازمان بهزیستی کشور در برخی از تکالیف اعلام عدم ظرفیت اجرایی کرده‌اند که بررسی مرکز پژوهش‌های مجلس نشان از عدم پیگیری علل و راهکارهای ایجاد ظرفیت توسط دبیرخانه و کمیته نظارت دارد.

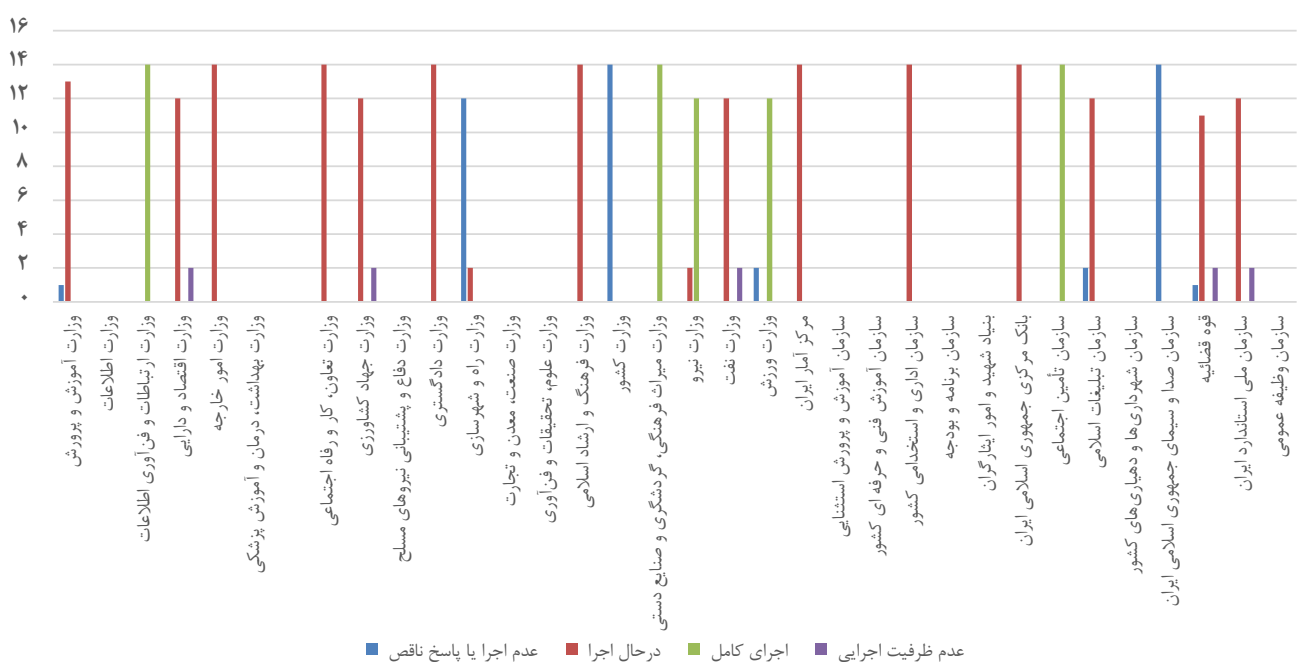
که بیشترین دستگاه‌های درگیر در تکالیف اختصاصی، به ترتیب سازمان بهزیستی کشور (۲۶ تکلیف)، سازمان برنامه و بودجه کشور (۱۴ تکلیف) و سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور (۵ تکلیف) است.

با توجه به تأخیر صورت گرفته در تشکیل کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون تا مهرماه ۱۳۹۸ و تشکیل دبیرخانه این کمیته در آذرماه ۱۳۹۹ اولین گزارش اقدامات دستگاه‌های مکلف با دو سال تأخیر دریافت شده است و لذا اطلاعات تفکیک شده و دقیقی از عملکرد این قانون در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ وجود ندارد. همچنین گزارش عملکرد دستگاه‌ها در سال ۱۴۰۲ تا بهمن‌ماه ۱۴۰۳ به‌طور کامل دریافت نشده است.

وضعیت عملکرد تکالیف عمومی

مطابق با پیوست (۱) در ارتباط با تکالیف عمومی قانون حمایت از حقوق معلولان، در سال ۱۳۹۹، تعداد ۳۳ دستگاه، در سال ۱۴۰۰ تعداد ۲۰ دستگاه و در سال ۱۴۰۱ تعداد ۱۸ دستگاه فاقد عملکرد یا پاسخ‌گویی به کمیته نظارت و هماهنگی بر قانون بوده‌اند. چنانکه گفته شد تاکنون گزارش کامل عملکرد سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ توسط کمیته هماهنگی و نظارت بر اجرای قانون دریافت نشده است.

شکل ۱. نمودار وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف عمومی قانون حمایت از حقوق معلولان (سال ۱۴۰۱)

در این راستا، وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی با همکاری دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون در سال ۱۴۰۲ اقدام به تعیین شاخص‌های مرتبط با احکام قانون به منظور افزایش دقت و سهولت در تدوین گزارش‌ها کرده است. باین‌حال، ارزیابی صورت گرفته حاکی از رعایت نشدن اصول علمی در تعیین این شاخص‌ها، به‌طور مثال عدم رعایت اصول عینیت، ایضاح و سنجش‌پذیری است. همچنین هم‌رسان نشدن نظام اطلاعاتی درون دستگاه‌ها در سطوح ملی، استانی و شهرستانی، نبود چارچوب مرجع جمع‌آوری داده‌ها و فرایندهای زمان‌بر مکاتبات اداری از جمله چالش‌های دبیرخانه در گزارش‌گیری از دستگاه‌هاست.

۲. پایش و راستی‌آزمایی:

بدیهی است نظارت مطلوب متکی بر راستی‌آزمایی گزارش اقدامات، مطابقت‌دهی آنها با اهداف اولیه، احصای چالش‌ها و موانع و نیز برنامه‌ریزی جهت جبران و پیشگیری از بروز خطاست. از زمان ابلاغ قانون حمایت از حقوق معلولان تاکنون ظرف مدت ۷ سال، دبیرخانه قانون اقدامی درخصوص پایش و راستی‌آزمایی داده‌های دریافتی انجام نداده است و لذا معدود داده‌های موجود از عملکرد تکالیف دستگاه‌های مختلف، به‌منزله صحت آنها، تحقق تکالیف و بهره‌مندی ذی‌نفعان قانون نیست.

۳. تضاد منافع سازمان بهزیستی کشور در ارتباط با کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت:

مطابق با تبصره «۱» ماده‌واحد کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت، دو سازمان بهزیستی کشور و بنیاد شهید و امور ایثارگران، مراجع ملی این موافقت‌نامه تعیین شده‌اند^۱ تا با هماهنگی یکدیگر نسبت به اجرای مفاد کنوانسیون موضوع ماده (۳۳) آن اقدام نمایند. در این راستا، ایجاد سازوکار هماهنگی دولتی در راستای اجرا و نظارت بر نحوه اجرای تکالیف برعهده این دو سازمان گذاشته شده است.^۲ در این

دبیرخانه این قانون از دستگاه‌های مجری درخواست نشده است و مرتبط با گزارش‌های دوره‌ای نیز تنها یک گزارش مقدماتی در آذرماه ۱۳۹۲ (دسامبر ۲۰۱۲) از عملکرد آن توسط وزارت امور خارجه تنظیم و برای کمیته ناظر بر کنوانسیون ارسال شده است. در این زمینه سازمان بهزیستی کشور صرفاً با ارائه گزارش عملکرد سالیانه خود تلاش کرده که پاسخ‌گوی تعهدات کنوانسیون باشد، درحالی‌که گزارش‌های عملکرد یک سازمان به‌تنهایی نمی‌تواند پاسخ‌گوی تعهدات بین‌المللی کنوانسیون باشد.

در حال حاضر دومین گزارش که به‌منزله گزارش چهارساله دوم، سوم و چهارم است، در سازمان بهزیستی کشور و ستاد حقوق بشر قوه قضائیه پس از حدود ۱۰ سال تأخیر در حال تنظیم است. لذا به‌طور خلاصه می‌توان گفت؛ دبیرخانه و کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون نقش مؤثری در دریافت یا تدوین گزارش‌های مرتبط با کنوانسیون حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت ایفا نکرده است و این تکلیف از جمله تکالیف مغفول و مسکوت قانون در اجرا به‌شمار می‌آید.

۷-۳. چالش‌های اجرایی ماده (۳۲)

مهم‌ترین چالش‌های اجرایی ماده (۳۲) را می‌توان در پنج دسته شاخص‌های جمع‌آوری اطلاعات، فرایند گزارش‌گیری، پایش و راستی‌آزمایی، تضاد منافع و پیگیری تخلفات خلاصه کرد که در ادامه به آن پرداخته شده است.

۱. **شاخص‌های جمع‌آوری اطلاعات و فرایند گزارش‌گیری:** بررسی گزارش‌های دریافتی دبیرخانه از اقدامات انجام شده درخصوص قانون، حاکی از اغتشاش آماری، هم‌پوشانی داده‌ها، تعارض داده‌ها، تفاسیر مختلف از تکالیف مشترک دستگاه‌ها و عدم تنظیم گزارش‌ها در چارچوب مشخص است که خود مانع از تجمیع و ارزیابی نهایی عملکرد قانون شده است.

۱. تبصره ۱- وزارت رفاه و تأمین اجتماعی (سازمان بهزیستی کشور) و بنیاد شهید و امور ایثارگران به‌عنوان مراجع ملی موضوع ماده (۳۳) کنوانسیون تعیین می‌گردند تا با هماهنگی یکدیگر نسبت به اجراء مفاد کنوانسیون اقدام نمایند.

۲. ماده (۳۳) نظارت و اجراء ملی:

۱- دولت‌های عضو، بر مبنای نظام سازمانی خود، یک یا چند مرجع ملی درون دولتی را برای موضوعات مرتبط با اجراء این کنوانسیون تعیین خواهند نمود و توجه کافی را به ایجاد یا تعیین سازوکارهای هماهنگی در درون دولت به منظور تسهیل در اقدامات مرتبط در بخش‌های گوناگون و سطوح مختلف مبذول خواهند کرد.

۲- دولت‌های عضو، طبق نظام اداری و حقوقی خود، در درون دولت عضو، چهارچوبی از جمله یک یا چند ساز و کار مستقل را در صورت اقتضا به منظور ارتقاء، حمایت و نظارت بر اجرای این کنوانسیون ایجاد، تعیین، تحکیم یا حفظ می‌نمایند. دولت‌های عضو در صورت تعیین یا ایجاد چنین ساز و کاری، اصول مرتبط با وضعیت و کارکرد نهادهای ملی در مورد حمایت و ارتقاء حقوق بشر را مد نظر قرار خواهند داد.

۳- جامعه مدنی و به‌ویژه افراد دارای معلولیت و سازمان‌هایی که نماینده آنها می‌باشند در فرایند نظارتی، به‌طور کامل مشارکت و مداخله خواهند نمود.

و ناظر، مانع از ایفای نقش مؤثر در ارزیابی قانون کنوانسیون، پیگیری چالش‌های اجرایی و تهیه گزارش‌های نظارتی مورد انتظار شده است.

۴. عدم تعیین سازوکار پیگیری تخلفات:

در این ماده اشاره‌ای به نحوه پیگیری تخلف دستگاه‌ها از تکلیف موضوع ماده و عواقب آن نشده است. این مسئله ضمانت اجرایی تکلیف قانون را کم کرده و مستلزم بازنگری در قانون است.

خصوص ماده (۳۲) قانون حمایت از حقوق معلولان را می‌توان بخشی از سازوکار تقنین پیش‌بینی شده جهت تحقق تکالیف مورد انتظار کنوانسیون دانست که واجد دو ضعف اساسی است: الف) در هیچ کجای تکالیف نظارتی قانون حمایت از حقوق معلولان به نقش و سهم بنیاد شهید و امور ایثارگران به‌عنوان یکی از مراجع کنوانسیون اشاره نشده است. ب) مشابه با آنچه پیرامون قانون حمایت از حقوق معلولان گفته شد؛ تضاد منافع سازمان بهزیستی به‌منزله نهاد مجری

۸-۳. میزان تحقق اهداف ماده (۳۳)

ماده (۳۳): قانون جامع حمایت از حقوق معلولان مصوب ۱۳۸۳/۲/۱۶ از تاریخ لازم‌الاجرا شدن این قانون نسخ می‌شود.

در تاریخ ۱۳۹۷/۲/۸ از طریق رئیس‌جمهور جهت اجرا به دستگاه‌های اجرایی ابلاغ شد [۸]. لذا نسخه پیشین آن (یعنی «قانون جامع حمایت از حقوق معلولان») از زمان ابلاغ قانون جدید نسخ گردید.

«قانون حمایت از حقوق معلولان» که با عنوان «لایحه حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت» در تاریخ ۱۳۹۶/۱۲/۲۰ در جلسه علنی مجلس شورای اسلامی تصویب و پس از آن در تاریخ ۱۳۹۷/۲/۲۱ به تأیید شورای نگهبان رسیده است.

۹-۳. میزان تحقق اهداف ماده (۳۴)

ماده (۳۴): آیین‌نامه‌های مورد نیاز این قانون ظرف مدت شش ماه پس از ابلاغ آن به‌استثنای موارد مصرح در این قانون، توسط وزارت، سازمان و مراجع مرتبط تهیه می‌شود و به تصویب هیئت‌وزیران می‌رسد.

توسط هیئت‌وزیران تصویب شده است. اگرچه فرایند تحقق آنها با تأخیری بیش از بازه زمانی تعیین شده در قانون بین سیزده تا پانزده ماه به طول انجامیده است.

مطابق با قانون حمایت از حقوق معلولان، تنظیم آیین‌نامه برای ماده‌های (۳)، (۹)، (۱۲)، (۱۳) و (۲۵) سه تا شش ماه پس از ابلاغ قانون الزامی است. چنانچه در جدول ۵ آمده است، کلیه آیین‌نامه‌های قانون که در متن احکام تصریح شده، تنظیم و

جدول ۵. وضعیت تصویب آیین‌نامه‌های مصرح در قانون حمایت از حقوق معلولان [۹] و [۱۰]

ردیف	عنوان	بازه زمانی تعیین شده در قانون	تاریخ تصویب	مرجع تصویب	دیرکرد
۱	آیین‌نامه اجرایی ماده (۳)	۶ ماه پس از ابلاغ قانون	۱۳۹۸/۹/۱۰	هیئت‌وزیران	۱۳ ماه
۲	آیین‌نامه اجرایی ماده (۹)	۳ ماه پس از ابلاغ قانون	۱۳۹۸/۸/۸	هیئت‌وزیران	۱۵ ماه
۳	آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۲)	۳ ماه پس از ابلاغ قانون	۱۳۹۸/۸/۸	هیئت‌وزیران	۱۵ ماه
۴	آیین‌نامه اجرایی ماده (۱۳)	حداکثر ۳ ماه پس از ابلاغ قانون	۱۳۹۸/۸/۸	هیئت‌وزیران	۱۵ ماه
۵	آیین‌نامه اجرایی ماده (۲۵)	۶ ماه پس از ابلاغ قانون	۱۳۹۸/۹/۳	هیئت‌وزیران	۱۳ ماه

۱۰-۳. میزان تحقق اهداف تبصره ماده (۳۴)

تبصره ماده (۳۴): مادامی که آیین‌نامه‌های این قانون به تصویب نرسیده است، آیین‌نامه‌های قانون جامع حمایت از حقوق معلولان در صورت عدم مغایرت با این قانون به قوت خود باقی است.

تاکنون اقدام مؤثری در این زمینه توسط وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی، سازمان بهزیستی کشور و سایر دستگاه‌های مرتبط انجام نشده یا به‌رغم برخی از تلاش‌ها پیش‌نویس‌های نوشته شده به مرحله تنظیم نهایی و تصویب نرسیده است. بررسی مرکز پژوهش‌های مجلس حاکی از ضرورت تدوین حداقل ۹ آیین‌نامه جدید مرتبط با: تبصره «۳» ماده (۵)، ماده (۶)، ماده (۷)، تبصره «۲» ماده (۷)، ماده (۱۵)، ماده (۱۷)، ماده (۲۸)، ماده (۳۱) و ماده (۳۴) است. بخشی از این آیین‌نامه‌ها مربوط به ایجاد سازوکار اجرایی پایدار بین‌دستگاهی بجای تفاهم‌نامه‌های مدت‌دار و قابل فسخ (به‌طور مثال ماده (۶)) است و بخشی مربوط به ایضاح تکالیف به‌طور مثال تبصره «۲» ماده (۷) و ماده (۱۷) می‌باشد. ضرورت تدوین آیین‌نامه برای این احکام به تفکیک در جدول ۶ آورده شده است.

بررسی مستندات موجود بیانگر آن است که تا زمان تصویب آیین‌نامه‌های مورد نیاز قانون حمایت از حقوق معلولان، تنها یک آیین‌نامه موضوع ماده (۳) قانون حمایت از حقوق معلولان (مرتبط با ستاد مناسب‌سازی کشور (موضوع ماده (۲) قانون جامع حمایت از حقوق معلولان) وجه استمرار داشته که اعتبار آن تا زمان تصویب آیین‌نامه جدید (یعنی ۱۳۹۸/۹/۱۰) برقرار بوده است.

۱۱-۳. چالش‌های اجرایی ماده (۳۴)

یکی از کاستی‌های اجرایی مهم «قانون حمایت از حقوق معلولان» تدوین نشدن آیین‌نامه و دستورالعمل‌های اجرایی مرتبط با تکالیفی است که قید تصویب آیین‌نامه برای آنها در قانون آورده نشده است؛ اما وجود آنها برای مراحل اجرایی ضروری است. ارزیابی صورت گرفته حاکی از آن است که

جدول ۶. برخی از احکام مستلزم تنظیم آیین‌نامه در «قانون حمایت از حقوق معلولان»

ردیف	عنوان	توضیحات
۱	تبصره «۳» ماده (۵)	ابهام در چگونگی برخورد با متخلفان از رعایت تکالیف موضوع این ماده
۲	ماده (۶)	تدوین آیین‌نامه اجرایی دقیق ذیل ماده (۶) بجای تفاهم‌نامه‌های موقت و قابل تمدید و قابل فسخ بین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و سازمان بهزیستی کشور و ابهام در چگونگی برخورد با متخلفان
۳	ماده (۷)	در تعیین حدود قید «نیازمند»، آزمون‌های وسیع‌سنجی معیار مهمی است. با این حال، تاکنون شاخص دقیقی برای اجرای این ماده به‌صورت آیین‌نامه اجرایی مشخص نشده است.
۴	تبصره «۲» ماده (۷)	ابهام در قید «سالمند معلول» و عدم تسری تکالیف ماده به سالمندان دچار معلولیت چنانچه مورد نظر قانونگذار بوده است.
۵	ماده (۱۵)	امتناع سازمان‌های دولتی به‌ویژه وزارت آموزش و پرورش از استخدام افراد دارای معلولیت مطابق سهمیه تعیین شده در قانون
۶	ماده (۱۷)	ابهام در مصادیق اقدامات حمایتی، برآورد تسهیلات ارزان‌قیمت متناسب با شرایط بازار و نرخ تورم، ابهام در نرخ سود تسهیلات سازندگان (به‌طوری‌که در تبصره «۱» این ماده از سود ترجیحی و در تبصره «۲» آن از سود چهار درصد نام برده شده است)، ابهام در تعداد دفعات دریافت تسهیلات سازندگان
۷	ماده (۲۸)	عدم اجرا یا اجرای سلیقه‌ای تکلیف به کاهش ساعت کاری هفتگی شاغلان دارای معلولیت‌های شدید و خیلی شدید
۸	ماده (۳۱)	تنظیم آیین‌نامه داخلی کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون
۹	ماده (۳۴)	تعیین نقش بنیاد شهید و ایثارگران به‌عنوان یکی از مراجع ملی کنوانسیون در تنظیم گزارش عملکرد

مأخذ: یافته‌های پژوهش.

۴. جمع‌بندی و پیشنهادها

اولویت نگارش قرار گرفت. براساس این گزارش به نظر می‌رسد تأخیر در تشکیل کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان، عدم تخصیص نیروی انسانی کارشناسی مورد نیاز برای کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون و مشخصاً ضعف یا غفلت سازمان بهزیستی کشور تحت تأثیر تعارض منافع، در تقویت دبیرخانه قانون و ارزیابی اقدامات صورت گرفته مهم‌ترین نقاط ضعف نظارتی مرتبط با قانون است. ضمن آنکه تشکیل منظم و کارآمد این شورا در میان ده‌ها شورای عالی دیگر در کشور در مقام واقعیت امکان‌پذیر نخواهد بود.

بر همین مبنا، اهم پیشنهادها و راهکارهای اجرایی و تقنینی در ادامه ارائه خواهد شد. به نظر می‌رسد تقویت دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون از طریق تغییر مرجع تشکیل آن از سازمان بهزیستی کشور به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی و رصد مستمر کمیسیون نظارت بر قوانین مجلس شورای اسلامی بر اجرای قانون، ضروری و دارای اولویت است. جمع‌بندی عملکرد احکام بررسی شده در این گزارش در جدول ۷ نشان داده شده است.

دو ارزیابی پیشین انجام گرفته از عملکرد احکام فصل‌های سوم و ششم «قانون حمایت از حقوق معلولان» حاکی از تحقق ضعیف تکالیف، ضعف در نظام آماری، اغتشاش در برخی مستندات عملکردی دستگاه‌ها، ناهماهنگی بین‌بخشی، عدم تخصیص متناسب با نیاز اعتبارات و تحقق اعتبارات مصوب در برخی حوزه‌ها و نارضایتی گسترده افراد دارای معلولیت در اثر عدم اجرای قانون و دشوارتر شدن شرایط اقتصادی و معیشتی عمومی است.

همچنین بررسی انجام شده پیرامون تکالیف موضوع ماده (۳۰) قانون حمایت از حقوق معلولان گویای این مطلب است که از مجموع ۱۴ برنامه منظور شده در قوانین بودجه سالیانه، صرفاً تکالیف ۷ ماده یعنی: ماده‌های (۶)، (۷)، (۹)، (۱۱)، تبصره «۲» ماده‌های (۱۲)، (۱۳) و (۲۷) در این برنامه‌ها دیده شده و سایر احکام بودجه‌محور قانون حمایت از حقوق معلولان تاکنون در قوانین بودجه سنواتی در نظر گرفته نشده یا واجد ابهام است. گزارش حاضر با تمرکز بر ارزیابی نظارتی و اجرایی قانون حمایت از حقوق معلولان با فرض اینکه اصلاح در ساختار و سازوکارهای نظارتی قادر به حل برخی مشکلات اجرایی قانون خواهد بود در

جدول ۷. خلاصه عملکرد تکالیف ماده (۳۰) تا (۳۴) قانون حمایت از حقوق معلولان (۱۴۰۲-۱۳۹۷)

ماده	تکالیف	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲
ماده (۳۰)	ایجاد ردیف اعتباری قانون حمایت از حقوق معلولان ذیل فصل رفاه در قوانین برنامه (کلی)	✓	✓	✓	✓	✓	عدم اجرا
	ایجاد ردیف اعتباری ذیل فصل رفاه در قوانین برنامه (متناسب با فصول قانون)	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا
ماده (۳۱) و تبصره «۱»	تشکیل کمیته	عدم اجرا	✓				
	تشکیل جلسات کمیته	عدم اجرا	۱ جلسه	۱ جلسه	۱ جلسه	۱ جلسه	۲ جلسه
	مشارکت اعضا در جلسات	عدم اجرا	۵۴%	۵۴%	۵۰%	۶۵%	۶۹%
تبصره «۲» ماده (۳۱)	تشکیل دبیرخانه	عدم اجرا	عدم اجرا	✓			
تبصره «۳» ماده (۳۱)	قرائت گزارش اقدامات انجام شده در صحن علنی مجلس شورای اسلامی به صورت سالیانه	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا
	انتشار عمومی نتایج گزارش اقدامات انجام شده	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا

ماده	تکلیف			۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۱۴۰۱	۱۴۰۲
ماده (۳۲)	ارائه گزارش اقدامات انجام شده دستگاه‌ها به کمیته نظارت بر قانون	قانون حمایت از حقوق معلولان	احکام عمومی	عدم اجرا	عدم اجرا	۱۱٪	۴۶٪	۵۱٪	عدم جمع‌آوری داده از طرف دبیرخانه
			احکام اختصاصی	عدم اجرا	عدم اجرا	۱۸٪	۲۲٪	۶۶٪	
			کنوانسیون حقوق افراد دارای معلولیت	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	عدم اجرا	
ماده (۳۳)	نسخ قانون جامع حمایت از حقوق معلولان از زمان لازم‌الاجرا شدن قانون جدید			✓					
ماده (۳۴)	تصویب ۵ آیین‌نامه مصرح در قانون ظرف ۶ ماه پس از ابلاغ			انجام کامل با ۱۴ ماه تأخیر در اجرای تکلیف (به‌طور میانگین)					

مأخذ: همان.

پیشنهادها

پیشنهادهای تقنینی و اجرایی ماده (۳۱):

در دستور کار قرار گرفتن دریافت گزارش عملکرد قانون حمایت از حقوق معلولان (از زمان تصویب) در مجلس شورای اسلامی، ظرف مدت مشخص (سه ماه) و با قید فوریت و قرائت آن مطابق قانون در صحن علنی مجلس.

در دستور کار قرار گرفتن ماده (۳۱) قانون حمایت از حقوق معلولان در بسته اصلاحی قانون مورد بحث با تأکید بر موارد زیر:

■ تغییر ترکیب اعضای کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون، معطوف به چابک و کارآمد نمودن آن،

■ اعطای حق رأی به نمایندگان افراد دارای معلولیت و کارشناسان عضو،

■ اصلاح محل تشکیل دبیرخانه هماهنگی و نظارت بر قانون.

حل مسئله ضعف ساختاری و اجرایی دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون: در این زمینه به نظر می‌رسد راه حل از طریق حداقل دو سناریو زیر که به ترتیب اولویت پیشنهاد شده‌اند، قابل پیگیری است:

الف) تغییر مرجع تشکیل دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت از سازمان بهزیستی کشور به وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی.

نقاط قوت: ارتقای نقش از طریق استقرار دبیرخانه در نهادی بالادستی که نقش سیاستگذار، ناظر و هماهنگ‌کننده بر حوزه رفاه و تأمین اجتماعی را بر عهده دارد، رفع مسئله تضاد منافع سازمان بهزیستی کشور در عهده‌داری هم‌زمان اجرا و نظارت بر

تکالیف، امکان ایجاد یک دبیرخانه جامع با واحدهای مشخص در این وزارتخانه که وظیفه پیگیری، هماهنگی و برنامه‌ریزی وظایف شورای عالی رفاه و قانون حمایت از حقوق معلولان را داشته باشد. **نقاط ضعف:** انتقال ضعف عملکرد شورای عالی رفاه به دبیرخانه و افزایش احتمال تشریفاتی شدن دبیرخانه که از طریق اهتمام ویژه وزارتخانه مذکور قابل پیگیری است.

ب) حفظ مرجعیت سازمان بهزیستی کشور در تشکیل دبیرخانه (موضوع تبصره «۲» ماده (۳۱)) و تقویت ظرفیت تخصصی و اجرایی آن.

نقاط قوت: امکان استفاده سنجیده و تخصصی از ظرفیت کارشناسی سازمان بهزیستی کشور در بدنه اجرایی دبیرخانه، **نقاط ضعف:** تداوم تضاد منافع موجود در سازمان بهزیستی کشور به عنوان دستگاه اصلی مجری قانون (سهم ۲۴٪ تکالیف) و ارائه خدمات به جامعه افراد دارای معلولیت.

الزام سازمان بهزیستی کشور به «قانون نحوه تشکیل و فعالیت تشکل‌های صنفی-تخصصی» (مصوب ۱۴۰۱) در تشکیل یا تمدید مجوز شبکه‌های ملی افراد دارای معلولیت و رفع تخلفات محتمل صورت گرفته است.

تنظیم آیین‌نامه داخلی کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون ناظر بر تعیین دوره زمانی شش‌ماهه برای برگزاری جلسات، نحوه دعوت از اعضا، تنظیم دستور جلسات، اطلاع‌رسانی، نحوه پیگیری مصوبات و تخلفات احتمالی و موارد مشابه.

فراهم نمودن تمهیدات لازم جهت حضور حداکثری اعضا؛ اعم از زمان و فضای برگزاری جلسات، ایجاد تسهیلات لازم و رفع موانع

معلولان در کلیه دستگاه‌های مکلف جهت تسهیل جمع‌آوری داده‌ها و تجمیع آنها در دبیرخانه قانون، الزام بنیاد شهید و امور ایثارگران به‌عنوان یکی از دو مرجع ملی تصریح شده در کنوانسیون حمایت از حقوق افراد دارای معلولیت در تهیه گزارش عملکرد ادواری کنوانسیون، ناظر بر همکاری مختصر صورت گرفته توسط این دستگاه تاکنون.

■ پیشنهادهای اجرایی ماده (۳۴):

تدوین و تصویب آیین‌نامه‌های اجرایی و دستورالعمل‌های مرتبط با تبصره «۳» ماده (۵)، ماده (۶)، ماده (۷)، تبصره «۲» ماده (۷)، ماده (۱۵)، ماده (۱۷)، ماده (۲۸)، ماده (۳۱) و ماده (۳۴) و در دستور کار قرار گرفتن احکام مذکور در تدوین بسته اصلاحی قانون به‌فراخور موضوع و ضرب‌الاجل سه‌ماهه.

اداری جهت تشکیل و تقویت سازمان‌های مردم‌نهاد و شبکه ملی افراد دارای معلولیت «اعصاب و روان» و «کم‌توانان ذهنی»، عدم اتکا به صرف دریافت گزارش‌های دستگاه‌ها و راستی‌آزمایی آنها در دبیرخانه قانون از طریق مشارکت ذی‌نفعان و کارشناسان ذی‌صلاح، تهیه گزارش جامع و دقیق از میزان تحقق مصوبات کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون.

■ پیشنهادهای اجرایی ماده (۳۲):

۱. تدوین چارچوب گزارش عملکرد دستگاه‌ها مبتنی بر شاخص‌های عینی، تفسیرناپذیر و سنجش‌پذیر مستخرج از قانون و تصحیح چارچوب فعلی زیر نظر گروهی از متخصصان دانشگاهی با تأکید بر تجارب بدنه اجرایی درون دستگاه‌ها، تحت هماهنگی و نظارت دبیرخانه قانون.
۲. ایجاد سامانه الکترونیک رصد اجرای قانون حمایت از حقوق

۵. پیوست

جدول ۱ پیوست، وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف عمومی قانون حمایت از حقوق معلولان [۹]

تکالیف عمومی دستگاه‌ها												تعداد احکام عمومی	نام دستگاه	ردیف
۱۴۰۱				۱۴۰۰				۱۳۹۹						
عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص	عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص	عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص			
-	-	۱۴	۱	-	۱۱	۲	۱	-	۱	-	۱۴	۱۴	وزارت آموزش و پرورش	۱
-	-	-	-	-	-	-	-	۵	۵	۲	۲	۱۴	وزارت اطلاعات	۲
-	۱۴	-	-	-	۱۲	۲	-	۴	۶	۲	۲	۱۴	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۳
۲	-	۱۲	-	-	۱۲	۲	-	۵	۱	۲	۶	۱۴	وزارت اقتصاد و دارایی	۴
-	-	۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴	وزارت امور خارجه	۵

تکالیف عمومی دستگاه‌ها												نام دستگاه	ردیف	
۱۴۰۱				۱۴۰۰			۱۳۹۹			تعداد احکام عمومی				
عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص	عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص	عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل		در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص		
-	-	-	-	-	۱۲	۲	-	-	-	-	-	۱۴	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۶
-	-	۱۴	-	-	۱۲	۲	-	۵	۵	۲	۲	۱۴	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۷
۲	-	۱۲	-	-	-	-	-	۴	۲	۳	۶	۱۴	وزارت جهاد کشاورزی	۸
-	-	-	-	-	۱۲	۲	-	-	-	-	-	۱۴	وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح	۹
-	-	۱۴	-	-	۱۲	۲	-	-	۱	-	۱۳	۱۴	وزارت دادگستری	۱۰
-	-	۲	۱۲	-	-	۲	۱۲	۳	۶	۲	۳	۱۴	وزارت راه و شهرسازی	۱۱
-	-	-	-	-	۱۲	۲	-	۴	۶	۱	۳	۱۴	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۱۲
-	-	-	-	-	۱۲	۲	-	۰	۱	۲	۱۱	۱۴	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱۳
-	-	۱۴	-	-	-	۲	۱۲	۳	۶	-	۵	۱۴	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۱۴
-	-	-	۱۴	-	-	-	۱۴	۴	۶	۱	۳	۱۴	وزارت کشور	۱۵
-	۱۴	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	۱۶
-	۱۲	۲	-	-	۱۲	۲	-	۴	۵	۲	۳	۱۴	وزارت نیرو	۱۷
۲	-	۱۲	-	-	۱۲	۲	-	۰	۵	۲	۷	۱۴	وزارت نفت	۱۸
-	۱۲	-	۲	-	۱۲	۲	-	۳	۶	۳	۲	۱۴	وزارت ورزش	۱۹
-	-	۱۴	-	-	-	-	-	۶	۶	-	۲	۱۴	مرکز آمار ایران	۲۰
-	-	-	-	-	۱۱	۲	۱	-	-	-	-	۱۴	سازمان آموزش و پرورش استثنایی	۲۱
-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۷	۲	۲	۱۴	سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور	۲۲
-	-	۱۴	-	-	-	-	-	-	۱	-	۱۳	۱۴	سازمان اداری و استخدامی کشور	۲۳

تکالیف عمومی دستگاه‌ها												نام دستگاه	ردیف	
۱۴۰۱				۱۴۰۰				۱۳۹۹						تعداد احکام عمومی
عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص	عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص	عدم ظرفیت اجرایی	اجرای کامل	در حال اجرا	عدم اجرا یا پاسخ ناقص			
-	-	-	-	-	-	-	-	۳	۶	۴	۲	۱۴	سازمان برنامه و بودجه	۲۴
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴	بنیاد شهید و امور ایثارگران	۲۵
-	-	۱۴	-	-	-	-	-	۵	۵	۲	۲	۱۴	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	۲۶
-	۱۴	-	-	-	۱۲	۲	-	-	۱	۲	۱۱	۱۴	سازمان تأمین اجتماعی	۲۷
-	-	۱۲	۲	-	-	۲	۱۲	-	-	-	-	۱۴	سازمان تبلیغات اسلامی	۲۸
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور	۲۹
-	-	-	۱۴	-	-	-	-	-	۳	-	۱۱	۱۴	سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران	۳۰
۲	-	۱۱	۱	-	-	-	-	-	۱	۲	۱۱	۱۴	قوه قضائیه	۳۱
۲	-	۱۲	-	-	۱۲	۲	-	-	-	-	-	۱۴	سازمان ملی استاندارد ایران	۳۲
-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	۱۴	سازمان وظیفه عمومی	۳۳
۲	-	۱۲	-	۳	۷	۴	-	۳	۷	۴	-	۱۴	سازمان بهزیستی کشور	۳۴

جدول ۲ پیوست. وضعیت عملکرد دستگاه‌ها در تکالیف اختصاصی قانون حمایت از حقوق معلولان [۹]

تکالیف اختصاصی دستگاه‌ها									نام دستگاه	ردیف		
۱۴۰۱			۱۴۰۰			۱۳۹۹					تعداد	
اجرای کامل	در حال انجام	پاسخ نمانده	اجرای کامل	در حال انجام	پاسخ نمانده	اجرای کامل	در حال انجام	پاسخ نمانده	شماره احکام			
۱	۰	۰	۱	۰	۰	۱	۰	۰	ماده (۳)، ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی	۱	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	۱
۰	۲	۰	۰	۰	۲	۰	۰	۲	ماده (۲۴)، (۲۵)	۲	وزارت اقتصاد و دارایی	۲
۰	۲	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۲	ماده (۶)، ماده (۳)، ماده (۱۱) آیین‌نامه اجرایی	۲	وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی	۳

ردیف	نام دستگاه	تکالیف اختصاصی دستگاه‌ها			۱۳۹۹			۱۴۰۰			۱۴۰۱		
		تعداد	شماره احکام	اجرا تا پیش از	در حال انجام	اجرای کامل	اجرا تا پیش از	در حال انجام	اجرای کامل	عدم اجرا تا پیش از	در حال انجام	اجرای کامل	
۴	وزارت تعاون، کار و رفاه اجتماعی	۴	ماده (۵) تبصره «۲»، ماده (۷) تبصره «۱»، ماده (۱۶) «تبصره»، ماده (۳۱)	۱	۰	۳	۰	۰	۱	۰	۳	۰	
۵	وزارت راه و شهرسازی	۸	ماده‌های (۳)، (۵)، (۱۷)، (۱۸)، ماده (۵) تبصره «۲» ماده‌های (۱۲) و (۱۳) آیین‌نامه اجرایی	۲	۰	۶	۰	۰	۲	۰	۶	۰	
۶	وزارت صنعت، معدن و تجارت	۲	ماده (۳)، ماده‌های (۸) و (۱۱) آیین‌نامه اجرایی	۲	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	
۷	وزارت علوم، تحقیقات و فناوری	۱	ماده (۳)، ماده (۱۱) آیین‌نامه اجرایی	۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	
۸	وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی	۲	ماده‌های (۳)، (۲۰) ماده (۹) آیین‌نامه اجرایی	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۰	۲	۰	
۹	وزارت کشور	۴	ماده‌های (۳)، (۱۶)، (۱۹)، تبصره «۲» ماده (۱۹)	۱	۲	۱	۰	۰	۲	۰	۴	۰	
۱۰	وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی	۱	ماده (۳) ماده (۱۳) آیین‌نامه اجرایی	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	
۱۱	وزارت نیرو	۲	ماده (۱۹)، تبصره «۲» ماده (۱۹)	۱	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۲	۰	
۱۲	مرکز آمار ایران	۱	ماده (۲۹)	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۱	۰	
۱۳	سازمان آموزش و پرورش استثنایی	۱	ماده (۱۴)	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۱	۰	
۱۴	سازمان آموزش فنی و حرفه‌ای کشور	۹	ماده (۱۴)، ماده‌های (۹)، (۱۱)، (۱۳) و (۱۵) نظام‌نامه	۲	۵	۲	۰	۰	۵	۲	۸	۱	
۱۵	سازمان اداری و استخدامی کشور	۳	ماده (۱۵) تبصره‌های «۱» و «۲»	۱	۲	۰	۰	۰	۱	۰	۲	۰	
۱۶	سازمان برنامه و بودجه	۱۷	ماده‌های (۳)، (۵)، (۷)، (۹)، (۱۰)، (۱۳)، (۲۷)، (۳۰) ماده (۷) تبصره «۱»، ماده (۱۷) تبصره «۲»، ماده (۱۹) تبصره «۲»، ماده (۱۱) بندهای الف و ب، تبصره «۲» ماده (۱۲) ماده‌های (۶)، (۸)، (۱۰)، (۱۴) و (۱۵) آیین‌نامه اجرایی، ماده (۱۵) نظام‌نامه	۶	۸	۳	۰	۰	۶	۸	۳	۰	

۱۴۰۱			۱۴۰۰			۱۳۹۹			تکالیف اختصاصی دستگاه‌ها		نام دستگاه	ردیف
اجرای کامل	در حال انجام	عدم اجرا یا پاسخ	اجرای کامل	در حال انجام	عدم اجرا یا پاسخ	اجرای کامل	در حال انجام	عدم اجرا یا پاسخ	شماره احکام	تعداد		
۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	ماده (۳)، ماده (۹)، آیین‌نامه اجرایی	۱	بنیاد شهید و امور ایثارگران	۱۷
۰	۳	۰	۱	۰	۲	۱	۰	۲	ماده (۱۰)، ماده (۱۷) تبصره‌های «۱» و «۲»	۳	بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران	۱۸
۰	۱	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	ماده (۱۳)، ماده (۵) تبصره آیین‌نامه اجرایی	۱	سازمان تأمین اجتماعی	۱۹
۰	۰	۰	۰	۰	۱	۰	۰	۱	ماده (۲۰)	۱	سازمان تبلیغات اسلامی	۲۰
۰	۰	۰	۰	۰	۸	۰	۰	۸	ماده‌های (۳)، (۴)، (۵)، (۲۰)، ماده (۵) تبصره‌های «۱» و «۲» ماده (۱۰) آیین‌نامه اجرایی	۸	سازمان شهرداری‌ها و دهیاری‌های کشور	۲۱
۰	۳	۲	۰	۳	۲	۰	۳	۲	ماده‌های (۳)، (۲۰)، (۲۱) ماده (۹) آیین‌نامه اجرایی	۵	سازمان صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران	۲۲
۰	۰	۴	۰	۰	۴	۰	۰	۴	تبصره‌های «۲» و «۳» ماده (۵)، ماده (۲۲)	۴	قوه قضائیه	۲۳
۰	۲	۰	۰	۱	۱	۰	۱	۱	ماده (۳)، مواد (۷)، (۸) آیین‌نامه اجرایی	۲	سازمان ملی استاندارد ایران	۲۴
۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	ماده (۲۶)	۲	سازمان وظیفه عمومی	۲۵
۰	۴۰	۱	۰	۴۱	۰	۲۴	۱۲	۵	ماده‌های (۱)، (۳)، (۷)، (۹)، (۱۰)، (۱۲)، (۱۳)، (۱۶)، (۱۷)، (۱۸)، (۲۲)، (۲۳)، (۲۴)، (۲۵)، (۲۶)، (۲۷) ماده (۳۱)، ماده (۷) تبصره‌های «۱»، «۲»، ماده (۱۱) «بند‌های الف، ب، پ»، ماده (۱۶) «تبصره»، ماده (۱۷) تبصره‌های «۱»، «۲»، ماده (۳۱) تبصره «۲»	۴۱	سازمان بهزیستی کشور	۲۶
									تبصره ماده (۸) و ماده (۹) آیین‌نامه اجرایی			

- [۱] عمید زنجانی، عباسعلی و موسی‌زاده، ابراهیم. (۱۳۹۷). نظارت بر اعمال حکومت و عدالت اداری. تهران: دانشگاه تهران.
- [2] Carpenter, Mason .et al. (2012). Management Principles.
- [۳] قربانی پاجی، عقیل و عبدالحسین‌زاده، محمد. (۱۴۰۲). نظارت پارلمانی بر دستگاه‌های اجرایی: ابزارها و رویه‌ها. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۴] آشور، مریم و همکاران. (۱۴۰۳). ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (فصل خدمات بهداشتی درمانی و توان‌بخشی). تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۵] آشور، مریم. (۱۴۰۳). ارزیابی قانون حمایت از حقوق معلولان (فصل مسکن). تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۶] آشور، مریم. (۱۴۰۳). بررسی بخش دوم لایحه بودجه سال ۱۴۰۴ کل کشور (۴۴): تحلیلی بر اعتبارات قانون حمایت از حقوق معلولان. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۷] حسونند، مهدی و حسونند، محمد. (۱۴۰۳). ظرفیت‌های اصل هشتم قانون اساسی برای نظارت بر دستگاه‌های حاکم بر یکدیگر. پژوهش‌های نوین حقوق اداری (۱۹). تهران.
- [۸] قانون حمایت از حقوق معلولان. (۱۳۹۷). تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۹] پیوست نامه شماره ۱۴۰۳/۹۹۵۶۸-۹۰۰ مورخ ۱۴۰۳/۸/۲۲. دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان در پاسخ به مرکز پژوهش‌های مجلس.
- [۱۰] پیوست نامه شماره ۱۴۰۳/۱۳۳۰۰۶-۹۰۰ مورخ ۱۴۰۳/۱۰/۲۹. دبیرخانه کمیته هماهنگی و نظارت بر قانون حمایت از حقوق معلولان در پاسخ به مرکز پژوهش‌های مجلس.
- [۱۱] قانون ساختار نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی. (۱۳۸۳). تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۱۲] مالکی، محمدرضا. (۱۴۰۲). الزامات و راهبردهای تحقق سیاست‌های کلی تأمین اجتماعی. تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۱۳] آیین نامه تشکل‌های مردم‌نهاد. (۱۳۹۶). سامانه ملی قوانین و مقررات.
- [۱۴] قانون نحوه تشکیل و فعالیت تشکل‌های صنفی تخصصی. سلامی. (۱۴۰۱). تهران: مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
- [۱۵] گزارش بررسی نحوه اجرای قانون حمایت از حقوق معلولان. (۱۴۰۰). سازمان بازرسی کشور.

گزیده سیاستی

تعیین نهاد نظارتی مرتبط با قانون حمایت از حقوق معلولان ذیل مهم‌ترین سازمان خدمت‌رسان (سازمان بهزیستی کشور)، مانع از استقلال این نهاد و مصداق تضاد منافع آشکار شده که تا حد زیادی از دقت، صراحت و حسن اجرای تکالیف مورد انتظار از آن کاسته است.

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۳۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc.majles.ir